

GER

39

December 2001

Dansk Mongolsk Selskab

GER 39

12. årgang – december 2001

ISSN 0905-9504

GER er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed
Gudrun Lefmann
Bulgan Njama

Artiklernes synspunkter repræsenterer den enkelte forfatters holdninger.

Tryk: One Way Tryk a/s

Oplag: 300 eks.

GER udsendes af Østjyllands Postcenter. Henvendelse vedr. fejl og mangler til det lokale postkontor.

Dansk Mongolsk Selskab
har til formål

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Klaus Ferdinand
Anita Garbers
Rolf Gilberg
Søren Haslund-Christensen
Jan Koed, Gudrun Lefmann
Bulgan Njama, Leif F. Petersen

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Selskabets adresser:

Formand: Rolf Gilberg
Etnografisk Samling
Nationalmuseet
Frederiksholms Kanal 12
1220 København K
tel: 3347 3207
fax: 3347 3320
epost: rolf.gilberg@natmus.dk

Sekretær: Lone Ross

Æblerosestien 4
3460 Birkerød
tel: 4581 3830
epost: lone.ross@cool.dk

Kasserer: Jan Koed

Carl Bernhards Vej 15, st.tv.
1817 Frederiksberg C
tel: 3322 3729
fax: 3322 3726
epost: jan-koed@inet.uni2.dk

Girokonto: 784-1582**NGO-projekter:**

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
epost: dms@dkk.dk
I Mongoliet:
dmcenter@mail.mn

Medlemskab:

Kontingent:
150 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
250 kr. for husstandsmedlemskab.
500 kr. for firmamedlemskab.
Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.
Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

2 biler på de endeløse mongolske stepper syner ikke af meget, når 'Familie På Farten' stævner ud på deres tredje ekspedition, der skal føre dem fra Give i Jylland, tværs gennem Sibirien, Mongoliet og hjem igen via Indien, Pakistan, Iran, Tyrkiet, Europa... Læs omtalen side 17 af familiens nye bog, som er ødselt udstyret med et væld af fotografiske pletsud.

Indhold

Status og perspektiv	3
Et besøg på landet	5
Satellit hjælper nomader	7
Genopbygning af telegraflinien gennem Mongoliet (III)	10
Nomader på fire hjul	17
Nomader i Mongoliet	18
Omnogov' Aimag	20
Manden i Mongoliet	22
The Wild East	24
Breve fra Dornod	26
Aktuelt	27
DMS nyt	28

Foto: Peter Kristensen

Status og perspektiv

Mongoliet står landbrugssektoren, der i helt overvejende grad er baseret på nomadisme, for 32,8% af nationalproduktet. Omkring 35% af den mongolske befolkning er afhængig af det nomadebaserede husdyrbrug, der talte lidt over 30 mio. husdyr i december 2000. I Mongoliet får husdyrene mere end 95% af deres årlige foderbehov dækket året rundt ved afgræsning af det naturlige græsdække på steppen. Denne livsform, den mongolske nomadisme, blev etableret for 4.000 år siden på det centralasiatiske højlandsplateau. Der blev udviklet en enestående teknik til at behandle tamdyr under særdeles barske klimatiske forhold. Her taler vi om et naturligt økosystem med et tilstrækkeligt frirum til at vælge sæsonbetingede lejrpladser for både mennesker og dyr, hvor hyrderne bliver en del af

økosystemet: lever i det, kontrollerer det (kontrollerer det ikke), udnytter det efter bedste evne.

Den bedste måde at bevare det meget følsomme økosystem på (følsomt fordi overfladejorden kun er 35 cm, mens det normale snelæg kun er mellem få cm og 15 cm om vinteren og regnmængden er beskedent om sommeren) er ved at flytte til nye græsgange og ved en forsigtig adfærd. Det har bevist sin bæredygtighed gennem tusinder af år. Hyrdernes flytning skal ses som et led i at opfede dyrene, at bevare jorden på et givet sted, at undgå smittsomme sygdomme – det handler ikke *kun* om at søge efter vand og græs.

Den katastrofe, som mongolerne kalder *zud*, har altid været en alvorlig fare for mennesker og dyr. *Zud* er betegnelsen for et pludseligt sne-

fald, der dækker det lave græs, i kombination med en ekstrem kulde. Man kan være sikker på, at *zud* resulterer i sult og tab af et stort antal husdyr. Således kostede *zud*-katastroferne i de to vintre 1999/2000 og 2000/2001 tilsammen mellem 2,4 og 3,5 mio. døde husdyr.

I februar 2001 – midt under *zud*-katastrofen – tog et hold bestående af medlemmer af Dansk Mongolsk Selskab (DMS) og Mongolsk Dansk Selskab (MDS) af sted til nogle hyrder, dels for at producere en dokumentarfilm om situationen på stedet, dels for at hjælpe dem. Holdet boede hos hyrdefamilierne i deres gerer. I en hel uge oplevede holdet på egen krop deres svære liv [se GER 37, s. 3-7]. Der blev holdt mange møder, nye venskaber blev knyttet, der blev arbejdet hårdt dag og nat, interviews, nye oplevelser

og indtryk. Resultatet blev en film om den mongolske vinter og katastrofens omfang.

Filmen blev vist på dansk TV, og en kampagne for at hjælpe de mongolske hyrder blev iværksat i Danmark af DMS. I løbet af foråret og forsommeren 2001 blev der indsamlet et beløb på næsten \$12.000, som blev overført til Mongoliet. I henhold til en aftale mellem de to selskaber udførte MDS nødhjælpsarbejdet i samarbejde med borgmesteren for Tuv aimag. Fire sumer, der var blandt de hårdest zud-ramte, blev udvalgt til at modtage hjælpen.

I foråret 2001 blev der indkøbt 20 ton hør, 5 ton grovfoder, en mængde medicin og injektionssprøjter, som blev fordelt til mere end 200 hyrdefamilier i Sergelen, Nayan, Delgerkhan og Erdene sumer i Tuv aimag [se GER 37, s. 8-9].

I sensommeren 2001 blev der givet 100 får til underskolen i sumcentret Erdene på en 4-årig kontrakt. Kontrakten mellem MDS, sum-borgmesteren og skolen går ud på at opdrætte en skiftende flok får for derved at kunne hjælpe fattige familier og til dels dække kostskolens behov for mad med kødet fra den årlige tilvækst i flokken og dens biprodukter. Kostskolen huser 50 børn fra fjerntboende hyrdefamilier.

Kontrakten foreskriver også, at flokkens årlige tilvækst skal være på mindst 90%, og skolebørnene skal hjælpe de hyrder, der har ansvaret for deres dyr, med årstidens forskellige gøremål som fx malkning, produktion af hør, opdrætning af lam, klipning af uld og flytning.

I november 2001 aflagde Bulgan Njama, Knud Byskov og Peter Kristensen sammen med medlemmer af MDS et halvdagsbesøg i Erdene sum, hvor de mødtes med hyrden for at se, hvordan det gik med ham og fårene. Efter at et måltid var serveret for de danske gæster i hyrden Donrovs ger fortsatte samtalerne om, hvordan vinteren vil blive i år,

og hvordan livet i øvrigt former sig for en hyrde.

Ifølge skoleinspektøren dækker Erdene sum et område på 803.900 hektar, antallet af indbyggere er på 3.300 og der er 77.000 dyr. Indbyggernes hovederhverv er husdyrhold, lidt minedrift og turisme.

Hr. Donrov – oprindelig kasak, men har boet blandt mongolerne i mange år og er en erfaren hyrde sidst i halvtredserne – var en venlig og snakkesalig mand med humoristisk sans. Han fortalte os, at han var optimistisk med hensyn til den kommende vinter, men han ønskede sig, at sneen og kulden ville komme snart, ellers ville vinteren måske vare for længe, og foråret ville blive vanskeligt at komme igennem.

Ifølge ham ville selv en varm vinter uden sne ikke hjælpe dyrene på grund af vandmangel, støvstorme og faren for smitsomme sygdomme. Det ville også medføre dårlig græsvækst til næste sommer, hvilket igen er dårligt for den næstfølgende vinter, sagde han. Med sit ene ben, der var brækket og som gjorde ham dårligt gående, sagde han, at han var sikker på at stå vinteren igennem uden store tab med hjælp fra »gode mennesker«. Han tilføjede, at han havde en enestående hjælp i at have sin søn ved sin side. Vi følte alle, at vores får er i gode hænder, da vi takkede ham for hans gæstfrihed og forsikrede ham om vores fortsatte samarbejde.

Mongolsk Dansk Selskab agter at holde en tæt kontakt til disse mennesker gennem hele vinteren og fortsætte nødhjælpen med de tilbageværende midler. Alle de mennesker, der har været involveret i kampagnen, dvs. hyrderne og deres familier, embedsmændene fra aimagerne og sumerne, skolebørnene og medlemmerne af Mongolsk Dansk Selskab, er meget taknemmelige over for de venner i Danmark, der gjorde det muligt at gøre så mange

Kulden i Mongoliet

- Arrangører:
Dansk Mongolsk Selskab
Mongolsk Dansk Selskab
- Februar-marts: optagelse af dokumentarfilm
- Marts: udarbejdelse af kampagnemateriale
- 18. marts: *dags dato* TV2 *Kulden i Mongoliet*
- Indsamlet beløb: i alt 105.000 kr.
- April-august: 20 ton hør, 5 ton foder, medicin, 100 moderfår indkøbes i Uvs aimag og flyttes på egne ben til Tuv aimag
- Lokationer: 200 nomadefamilier i Bayan sum, Sergelen sum, Delgerkhan sum og Erdene sum

Der er stadig lidt midler til rådighed, og Mongolsk Dansk Selskab følger i denne vinter situationen for således at kunne indrette hjælpen på bedste vis.

Vores medlemmer har med de mange bidrag til kuldeprojektet gjort et stort indtryk i nomadesamfundet.

Vi vil også gerne hjælpe i år – med hør, foder, medicin og får til de nødstedte familier.

Girokontoen **6003 3005**, Fuglebo 2, 2000 Frederiksberg er der stadig – og hver eneste krone gør gavn.

Leif F. Petersen

mongoler lykkelige – gamle som unge – i tider, der var så strenge, at mange af dem mistede alle deres dyr og var så hjælpeløse.

MANGE, MANGE TAK. ■

Tsog Shagdarsuren

 Projekt: **Kulden i Mongoliet**

Et besøg på landet

I forbindelse med afholdelse af et kursus i den 2-årige socialarbejderuddannelse tog Knud Byskov, Bulgan Njama og Peter Kristensen ud for at besøge det dansksponsorerede nødhjælpsprojekt. Med på turen var Tsog, Tunga og Njamdava fra Mongolsk Dansk Selskab.

Dejligt at vågne op en tidlig morgen i Ulaanbaatar med en blanding af fjernvarme, der kører på fuld tryk, og åbne vinduer med en iskold vind der køler den heftige varme. Det var begyndt at lysne, og himlen var klar, så alt var lagt an til en dejlig dag på landet, hvor vi skulle besøge det danske projekt *Kulden i Mongoliet*.

Vi havde aftalt tidlig afgang, men der var lige et par ting der skulle ordnes, blandt andet at finde en tank som havde diesel til jeepen, så det blev alligevel lidt sent inden vi kom af sted. Jo, den lidt tilbagelænedede (positivt ment) mongolske facon fornægter sig ikke, som en underviser til kurset vi underviste på udtrykte det, »det kan godt være at globaliseringen rykker frem med sin højeffektivitet, men helt at smi-

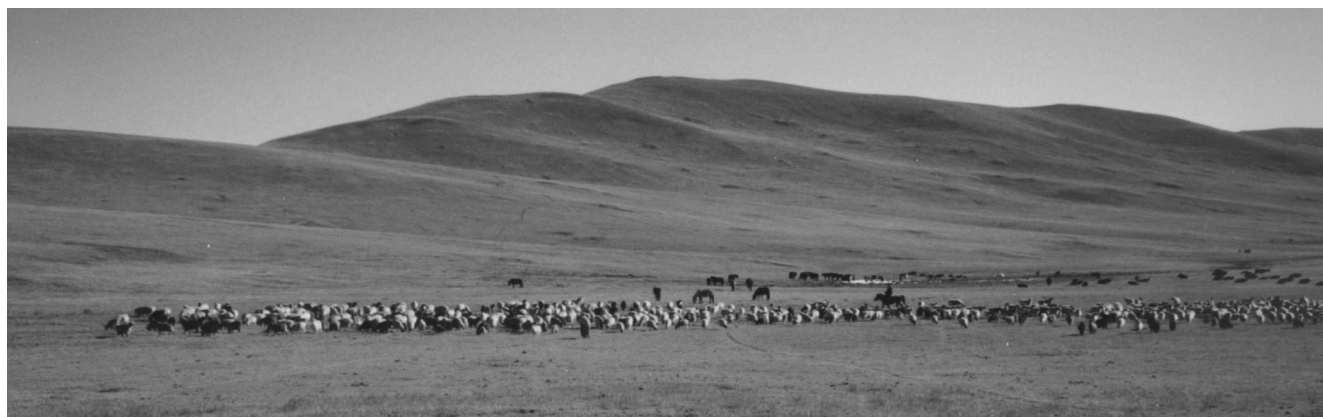
de nomadeblodet ud af årene varer nok et stykke tid for os mongoler«.

Snuden på jeepen og den efterfølgende *Hyundai* blev vendt mod øst, mod hovedbyen i Erdene sum, hvor vi først skulle besøge chefen for lokalregeringen. Efter lidt snak med ham kom vi til at tale om skolen, og som altid når man viser en særlig interesse for noget, hvilket mongoler er meget hurtige til at opfatte, blev det lynhurtigt arrangeret at vi skulle besøge deres skole. Skole i Mongoliet er noget ganske andet end i Danmark, ikke størrelsesmæssigt da der går godt 700 elever på skolen, men med 40-50 børn i hver klasse glemmer man den hjemlige diskussion om klassekvotienter. En del af børnene bor på skolen rundt regnet 10 mdr. om året, så ud over undervisning har skolen også en vigtig opdragende og socialiserende rolle. Det var et spændende besøg, og den administrative chef for lokalregeringen sluttede sig til os under besøget, så vi tog med ham tilbage på rådhuset for at drikke lidt airak og vodka, samt spise bolsjer.

Den administrative chef viste os en oversigt over målene for projek-

tet, som det var tydeligt han kunne se en masse ide i. Der er indkøbt 100 moderfår, som hvert år gerne skal producere yderligere 70-90 dyr, som kan uddeles til de familier der er hårdest ramt af kulde og tørke, så de kan bevare deres levevis som nomader. Enkelte dyr skal tilføres flokken af moderfår så produktionen langsomt kan udvides, og efter en periode på 5 år er det tanken at lokalregeringen overtager projektet for at forsætte det videre arbejde med selvforsyning og vedligehold af fårebestanden. For mig personligt har jeg dyb respekt for denne måde at lave projekt på, nemlig at anvise nogle handlemuligheder, at få lokale folk til at tro på ideen for i sidste ende at lade dem selv overtage projektet.

Efter fortællingen om projektet var vi selvfølgelig mere spændte på at besøge familien der passer fårene. Så endelig var det tid at besøge projektet, nu var vi blot udvidet til tre fyldte biler der drog af sted. Vi kørte et kort stykke vej på asfalt, inden det gik ud over sletterne, over stok og sten i bogstavelig forstand, så folk med løse tænder, nyregrus

mm. må virkelig tage sine forholdsregler, inden man begiver sig på køretur i Mongoliet. Gør man sig blot den umage, så venter de aller-skønneste naturscenerier på én. Ingen steder har jeg set så blå himmel, uendelig og uberørt natur så langt øjet rækker, samtidig med en god fornemmelse af at være en lille ubetydelig brik i noget der er meget stort. Smukt.

Efter lang tids hoppen og rumlen dukkede der til sidst en ger op i det fjerne, smukt beliggende på en bakkeskråning og med dyr spredt ud over dalen. Vi fik sagt en masse *sain baino* (goddag), inden vi gik ind i geren, os danskere venstre om, som traditionen byder sig, mens mongolerne bare spredte sig ud over siddepladserne til højre og venstre. Som altid når man kommer ind i en ger, følte vi en varme og tilpashed (samt nysgerrighed) ved at være der, som sikkert opstår af den udprægede gæstfrihed man møder, blandet med det tætte sociale samvær, man uvægerligt får på så lidt plads.

Familien som passede fårene bestod af mand, kone samt to børn der var meget forskellige, pigen moder-

ne klædt i cowboybukser og *sweat-shirt*, drengen en sky fyr som var i traditionel kasakkisk rytterudstyr. Efter lidt snak frem og tilbage serverede konen den u-undværlige salte te, forskelligt forarbejdede mælkeprodukter, og efter et stykke tid får tilberedt i en mælkejunge med gloende sten, serveret i store dyngeger. Det blev kraftigt pointeret, at det ikke var et af de danske får vi spiste, men et af deres egne, og jeg er ved at tro hele fåret blev fortæret, da det ikke kun var mig der syntes kødet var dejlig veltilberedt, for især de mongolske mænd gik virkelig til den.

Varme, tilfredse og mætte, med fårefedt på hænderne og i ansigtet, skulle fårene nu fremvises for os, så drengen blev sendt ud for at samle dyrene. I løbet af ganske kort tid havde han samlet dem, og en temmelig stor flok kom os i møde. Det var en blanding af får og geder, hvor en del af fårene havde røde mærker på bagdelen, det var moderfårene. Uden jeg skal gøre mig klog på fårs trivsel og størrelse, så syntes jeg de så sunde og velnærede ud, og familien virkede til at have godt styr på, hvilke dyr der hørte til projektet og

hvilke der var deres egne. Alle dyrene blev fremvist med slet skjult stolthed, hvilket for mig er et væsentligt signal om at dyrene er i rigtig god stand og bliver passet godt.

Når man står der og ser ud over en flok får i et projekt af denne art, ser en familie som er stolte over at passe dem, breder der sig en varme og taknemmelighed mod de mennesker, der har engageret sig, enten ved at støtte økonomisk eller i det praktiske arbejde i Mongoliet. Samtidig får man også dårlig samvittighed over den rigdom og overflod ens dagligdag består af. Ikke at man som dansker kan redde hele verden, men når man får så konkrete eksempler på, hvor meget lidt kan nytte, kan følelsen ikke ignoreres. Uanset dette så var det en rigtig god fornemmelse at være der og se engagementet fra familien der passer fårene, fra de lokale embedsfolk samt fra medlemmerne fra Mongolsk Dansk Selskab, som jeg ved laver et kæmpe stykke frivilligt arbejde. Alt det bedste i fremtiden for dem.

Med disse følelser i kroppen drak vi en sidste kop te, inden turen gik tilbage til Ulaanbaatar, hvor vi netop denne dag skulle til rockkoncert om aftenen. Det virkede helt absurd at kunne flytte sig så meget i kultur og tid på én dag, men giver også et godt billede af det Mongoliet jeg holder så meget af. Jeg har altid sagt, at en dag i Mongoliet kan være fyldt med mange surrealistiske billeder, og hvor er det dog dejligt. ■

Tekst og foto: **Peter Kristensen**

Peter Kristensen er formand for *Socialpædagogernes Landsforbund* Nordjyllands amt. Han arbejder som konsulent for det 2-årige fjernundervisningsprojekt for mongolske socialarbejdere.

Gæsterne fra Ulaanbaatar får serveret får i junge. Til højre sidder Donrov, værten, til venstre Njamdava, i baggrunden en chauffør.

Satellit hjælper nomader

Er det virkelig muligt, at nomaderne i Mongoliet ikke ved, hvor de skal gå hen med deres kvæg for at finde græs? ... og det skal de så bruge satellitbilleder til!

Kan du se det for dig: op på karmelen, den bærbare PC sat fast på puklen og parabolen hængende i halen, og så ellers derudad! Nej, nej! Sådan er det naturligvis ikke, og man kunne fristes til at sige, at de mongolske pastoralister kun alt for godt ved, hvor de skal finde græs til deres kvæg, og det har de vidst længe!

Om sommeren opholder man sig i dalen på den åbne slette og lokaliserer sig, så der er nem adgang til at sælge kød, skind, uld og mælkeprodukter. I vinterperioden er det bydende nødvendigt at opholde sig i læ for de kraftige og særdeles kolde nord-vestenvinde, hvorfor man må op på bjergenes syd-østlige sider. God husholdning med netop de græsningsarealer, der befinder sig her, er helt afgørende for, at ens kvægbestand kan overleve vinteren. Man samler nemlig ikke forråd, så dyrene er alene afhængige af at blive fedet godt op om sommeren og ellers ernære sig af, hvad de selv kan finde i vintermånederne.

Den traditionelle levevis blev ændret drastisk efter den russiske revolution, hvor Mongoliet gradvist blev knyttet mere og mere til Sovjetunionen. Efter Stalin-periodens effektive tvangskollektivisering i 1930'erne var alle nomaderne koncentreret i store kollektiver, der optimerede kvægdriften til det yderste ved at importere foder om vinteren

og dermed forøge kvægtætheden. Man brugte mange ressourcer på at dyrke hø i det nordlige Mongoliet og dernæst at distribuere det rundt i hele landet. Hverken kvægdriften eller høproduktionen kunne betragtes som værende bæredygtig.

Ved Sovjetunionens kollaps i 1989-1990 forsvandt de omfattende økonomiske subsidier fra Moskva, og hele kvægproduktionen måtte på kort tid omstilles. Mongolerne flyttede nu ud fra kollektiverne og tilbage til sletterne og bjergene og genoptog den traditionelle produktionsform.

De positive sider af kollektiviseringen havde været adgang til gode skoler og sundhedsvæsen og en tættere kontakt med bymiljøet. Derfor ønskede de fleste ikke at nedsætte sig alt for langt fra disse funktioner, og da der i forvejen var en væsentlig højere dyretæthed end godt var, blev presset på græsningsarealerne yderligere forøget i nærheden af byerne.

Her er vi nu fremme ved det problem, som man ønskede at undersøge: Hvor stort var presset på græsningsressourcerne, og kunne man med fordel inddrage nogle af de mere perifere græsarealer ved eksempelvis at etablere brønde eller radiodækning (vejruddisigten er en livsnødvendighed)?

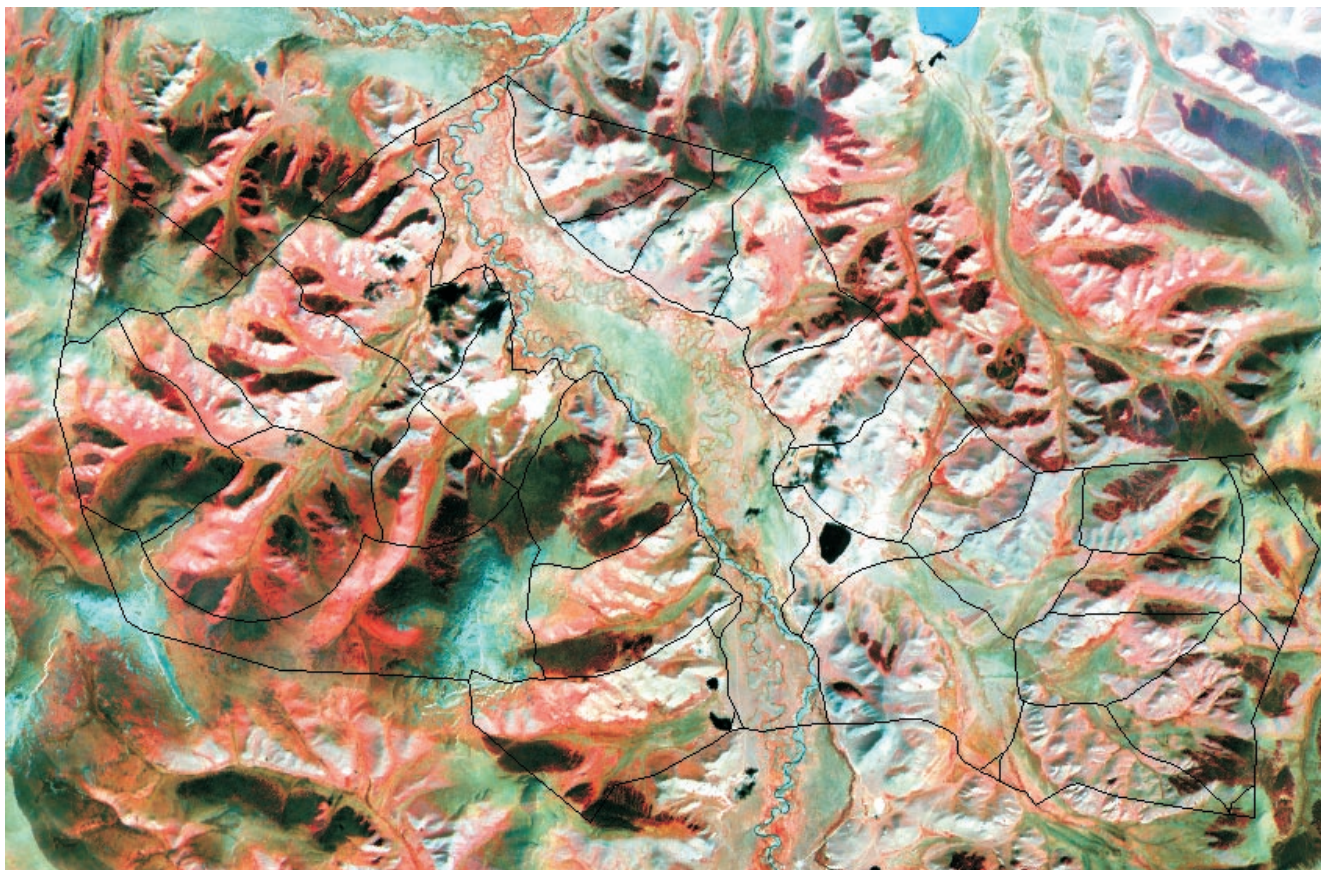
Man ønskede således at evaluere forholdet mellem de eksisterende græsningsressourcer samt det behov for foder, den givne kvægbestand havde brug for. En sådan undersøgelse tager udgangspunkt i, at udnyttelsen af græsningsarealer-

ne skal være bæredygtig. Der må ikke græsses mere, end hvad den naturlige vækst kan genetablere og samtidig kan reproducere sig selv. Fra videnskabelige undersøgelser kan man bestemme det antal kvægenheder, som en hektar græsareal kan forsyne.

Da kvægdrift som beskrevet var og er et vigtigt økonomisk aktiv i Mongoliet, findes der gode årlige opgørelser over alle familiers kvægbestande. Problemet er at relatere disse til de græsningsarealer, der er til rådighed, og det er her satellitbillederne kan anvendes.

Det er ikke helt rimeligt at tale om et satellitbillede, idet data scannet fra en satellit kan indeholde væsentligt flere informationer end et almindeligt fotografi. Der findes i dag en mængde forskellige typer satellitdata, som kan benyttes til endnu flere forskellige formål. Vigtige egenskaber, man skal være opmærksom på, er den rumlige opløselighed, dvs. hvor mange detaljer man kan genkende. Ved kortlægningsopgaver, det være sig såvel arealanvendelse som vegetationskortlægning, er størrelsesordenen fra 10 til 80 meter. Man taler om størrelsen af en pixel, det mindste billedelement opstået ved at scanne et kvadrat på jordoverfladen i netop denne størrelse. Senest i 1999 har vi nu også fået adgang til data med en pixelstørrelse på 1 gange 1 meter! Og det vel at mærke stadig fra en højde af 800 km over jordens overflade.

En anden vigtig karakteristik er den spektrale opløselighed, som er

Et SPOT satellitbillede fra den 9. september 1996 over Arbayasgalan bag, Khangai sum, Khangai aimag i den centrale del af Mongoliet. De enkelte familiers græsningsarealer er indtegnnet. Området er ca. 10 km i øst-vestlig retning.

en funktion af, hvor mange vinduer i det elektromagnetiske spektrum, der bliver scannet i, samt hvor brede disse vinduer er. Et almindeligt sort-hvidt billede vil kunne reproducere ved en scanning i et meget bredt vindue, der dækker hele den synlige del af lyset. Ved et farvefotografi skal de tre hovedfarver rød, grøn og blå scannes hver for sig.

Men satellitdata kan også indeholde information fra andre dele af det elektromagnetiske spektrum, f.eks. fra den nær-infrarøde eller den termale del, eller man kan underopdele eksempelvis det røde lys i flere nuancer, dvs. flere små vinduer, fra gult, orange over mod det grønne. Et satellitdata-sæt er således en hel »pakke« af datalag eller digitale scan af jordoverfladen, som hver har deres styrker og svagheder.

Er man interesseret i at undersøge fænomener i vand, vælger man

datalag, eller bånd som de kaldes i fagsproget, der dækker den blå og grønne del af spektret, og hvis man er interesseret i vegetation skal man benytte satellitdata, der har mindst et bånd i den røde og et i den nær-infrarøde del af spektret.

Det satellitten måler i det røde og det nær-infrarøde bånd er reflekteret solstråling, og planter vil netop absorbere det røde lys til brug ved fotosyntesen, hvorimod stort set al nær-infrarødt lys bliver reflekteret. Dette kan vi benytte os af til at lokalisere, hvor der er planter i vækst, men vi kan også benytte denne forskel til at give et bud på vækstpotentialet.

Det sidste kræver, at man har satellitdata, der dækker det betragtede område gentagne gange i løbet af f.eks. en vækstperiode. Forskellen mellem det nær-infrarøde og det røde bånd udtrykkes ofte som et ve-

getationsindex – husk vi taler om digitale billeddata, hvor hver pixel i hvert bånd er et tal, der angiver graden af reflekteret lys, hvorfor man kan lave simple aritmetiske udtryk, så som en differens mellem to bånd.

Til undersøgelsen i Khangai i Mongoliet i 1996 anskaffede vi et multi-spektralt satellitbillede fra den franske satellit SPOT, som har en pixelstørrelse på 20 meter og har 3 spektrale bånd: et grønt, et rødt og et nær-infrarødt. Ligesom vegetation har en karakteristisk spektral refleksion i den røde og den nær-infrarøde del af spektret, har andre overfladetyper så som vand, bar jord, sand, bjerge mv. også deres karakteristiske refleksion af sollys. Dette betegnes som spektrale signaturer. Disse kan bestemmes ud fra kendskab til nogle få veldokumenterede eksempler, hvorefter man vha. digital billedbehandling kan

generalisere disse informationer om den spektrale signatur ud over hele billedet.

På baggrund af samtaler med nomaderne i området valgte vi at bestemme 5 forskellige vegetationsklasser, hovedsageligt som en funktion af højde, dækningsprocent og artssammensætning. Videre blev klasserne vand, bjerg, bar jord, is og skov medtaget.

Næste problem var at afgrænse de forskellige pastoralisters græsningsarealer. Ud fra samtaler og studier vidste vi, at man nødt gik længere end en samlet afstand af 6 km i løbet af en dag. Med kendskab til teltpladsernes vinterlokalisering kunne vi i et geografisk informationssystem (GIS) bestemme de potentielle græsningsarealer ud fra en radius på 3 km omkring lejrene, brug af midtnormalen mellem to tilgrænsende teltpladser, hvis deres indbyrdes afstand var mindre end 6 km, og endelig blev floder, kløfter, skråninger af en vis stejlhed benyttet som grænser, hvis de fandtes inden for en radius på 3 km.

Vintergræsningsarealerne blev nu bestemt ud fra arealklassekortet samt en digital terrænmodel (DTM – et digitalt højdekort hvor hver celle eller pixel angiver højden over havet). I GIS kunne de to datalag lægges ovenpå hinanden, og vinter-

græsningsarealerne blev identificeret som arealer, hvor arealklassen var – ikke overraskende – græs, og at arealet skrånede mod øst til sydvest. Endvidere skulle hældningen være mellem 5 og 40 grader.

Det fremkomme kort over vintergræsningsarealer blev nu brugt til dels at undersøge, om der var brugbare vintergræsningsarealer udenfor de eksisterende græsningsarealer i tilknytning til teltpladserne, dels til at undersøge græsningsstrykket for hver enkelt families areal.

Ikke helt overraskende viste det sig, at der ikke var yderligere brugbare vintergræsningsarealer til rådighed. De få arealer, der var, lå enten meget perifert eller var splittet op i meget små arealer. Græsningsstrykket, eller forholdet mellem det faktiske antal kvægheder og bæredygtighedskapaciteten, det antal man havde bestemt arealet kunne klare, viste sig typisk at være mellem 1,5 og 2, dvs. mellem 50 til 100% overgræsning! Denne overgræsning var også helt i overensstemmelse med teorien, lokaliseret langs vejen, der førte gennem området.

Der blev også foretaget en undersøgelse af sommerbæredygtigheden, som viste sig at være lidt bedre med kun mellem 0 og 50% overgræsning. Et af de forslag som blev

diskuteret med pastoralisterne var, om de kunne vente en til to uger med at gå fra deres sommer- til vinterarealer. På den måde kunne de udligne græsningsstrykket markant, ligesom de mest overgræssede områder i en periode kunne beskyttes mod overudnyttelse.

Sådanne initiativer vil typisk kræve en høj grad af koordinering, men det var også et af hovedformålene med dette Danida-projekt, nemlig at støtte og medvirke til bedre selvforvaltning af ressourcerne i området.

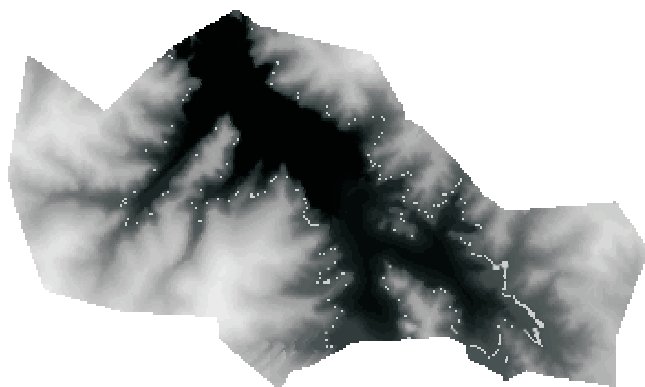
Projektet fandt således ikke græs til dyrene i Khangai-provinsen i Mongoliet. Men ved at pege på nogle alternative forvaltningsstrategier håber vi på alligevel at have bidraget til, at hestene og kamelerne er blevet mere mætte! Disse forslag er blevet diskuteret af mongolerne, og de har fundet nogle løsninger, der tilgodeser deres behov, og som er mere bæredygtige end udgangspunktet.

Projektet var et Danida-projekt udført af Danagro, Carl Bro Management og Denconsult (nu Nellemann, Nielsen & Rauschenberger). Geografisk Institut ved Københavns Universitet bidrog under udarbejdelse af projektet samt leverede den faglige ekspertise i satellitdata-analyse og i GIS. En stor tak til alle kollegaer i Mongoliet og i Danmark. ■

Michael Schultz Rasmussen

Den let forkortede artikel, som bringes med forfatterens tilladelse, har tidligere været bragt i *Kasketot* 2, maj 2000. Tidsskriftet *Kasketot* udgives af Biologforbundet. Illustrationer i farver kan ses på Internet www.rummet.dk under rubrikken *Dansk indsats i rummet/Jordobservation*.

Michael Schultz Rasmussen er adjunkt ved Geografisk Institut, Københavns Universitet og arbejder for tiden med bestemmelse af høstudbytter og netto primærproduktion i Afrika ved hjælp af satellitdata.

Digital terrænmodel over området. Jo lysere farve, jo højere beliggenhed.

Genopbygning af telegraflinien gennem Mongoliet (III)

1921-1923

Den anden aften, da vi kom ind til den 7. station længe efter det var blevet mørkt, fandt vi selskabet, der skulle til Moskva, lejret dér for natten. I selskab med dem fortsatte vi videre mod Kiachta op på formiddagen den næste dag, for der kunne selvfølgelig ikke være tale om, at jeg kunne få lov at ride forud for sådan en fin mand.

Det var udelukkende mongoler og næsten alle unge mennesker, jeg var kommet i selskab med. Det blev en ridetur derefter. Jeg var jo udlænding og red en udenlandsk sadde, så man kan vel ikke fortænke dem i, at de havde regnet ud, at det nok vil være dem en let sag at ride mig

træt. Resultatet blev et væddeløb, som jeg aldrig har prøvet, hverken før eller senere.

Heldigvis sørgede min mand, som vist var lidt imponeret over de to første dages ridt og vist mente, jeg nok skulle holde ud bare mine heste kunne, stadig for, at jeg fik gode heste. De sidste 20 miles [32 km] ind til Kiachta blev de værste. Fra Ibizig ind gennem skovene var hestene friske og havde selv ikke noget imod at gå på, men da vi kom vel klar af de sidste træer ud på skråningen ned mod Kiachta, hvor vi kunne ses fra byen, var hestene allerede begyndt at blive trætte. Men der hjalp ingen kære mor. Nu skulle

det først til at gå løs, for sådan en stor mand skulle selvfølgelig komme ind i fuld galop, om så hestene skulle styrte ved det. Og i galop kom vi også ind, men hvem der var mest trætte, hestene eller rytterne, skal jeg ikke kunne sige.

Alle var godt udkørte, og jeg ikke mindst, da vi faldt af sadlerne lige syd for Maimaicheng, hvor der var stor modtagelse for selskabet, en forestilling der morede mig over al beskrivelse og som i forbindelse med triumfen over, at jeg ikke var blevet redet af saddelen, næsten fik mig til at glemme trætheden.

Fra Maimaicheng telegrafstation fik jeg en vogn til at køre mig over

til Kiachta, hvor jeg blev modtaget med vidåbne arme af den lokale stab og d'herrer Sarauw og Jørring, der i de dage var i Kiachta på deres tur igennem Sibirien. Det næste par dage gik så med at tale om sagerne og opfriske gamle minder, medens ude snestormene peb om hushjørnerne og klædte landskabet i hvidt – i begyndelsen af maj.

Den 5. maj begyndte jeg på tilbageturen til Urga med bagagen, som var svulmet godt op i Kiachta, læsset på en lille to-hjulet kærre trukket af en hest. Just som vi var ved at tage af sted, sluttede den mongolske telegrafbestyrers kone og lille datter sig til os, så vi var et lidt større selskab denne gang.

Vejene var godt opblødte af sneen, der var faldet den foregående dag og var ved at smelte, så det gik kun langsomt fremad. Vi nåede kun at lægge 1 station bag os den dag. Et stykke vej fra Kiachta fór en stor bil forbi os for sydgående. Jeg ærgrede mig uvilkårligt over, at jeg ikke også havde min vogn og kunne lade stå til. Men da vi den næste morgen

nåede Yero-floden lidt før bilen, som var kørt en anden vej og havde siddet fast i mudder hele natten, trøstede jeg mig med, at heste alligevel er det sikreste befordringsmiddel i Nordmongoliet om foråret. For os var det ingen sag at passere floden, medens det tog bilen et par timer. Og så måtte den endda slæbes over med heste.

Den anden dag nåede vi kun 3 stationer, og da jeg kunne se det vilde tage os mindst 4 dage at nå Urga på den måde, hvilket var for mange dage for mig at spille, telefonerede jeg den næste formiddag fra Manhatai og fik min vogn sendt op så langt, som den kunne komme uden at passere floder, og ved dens hjælp nåede vi Urga den 4. dags morgen.

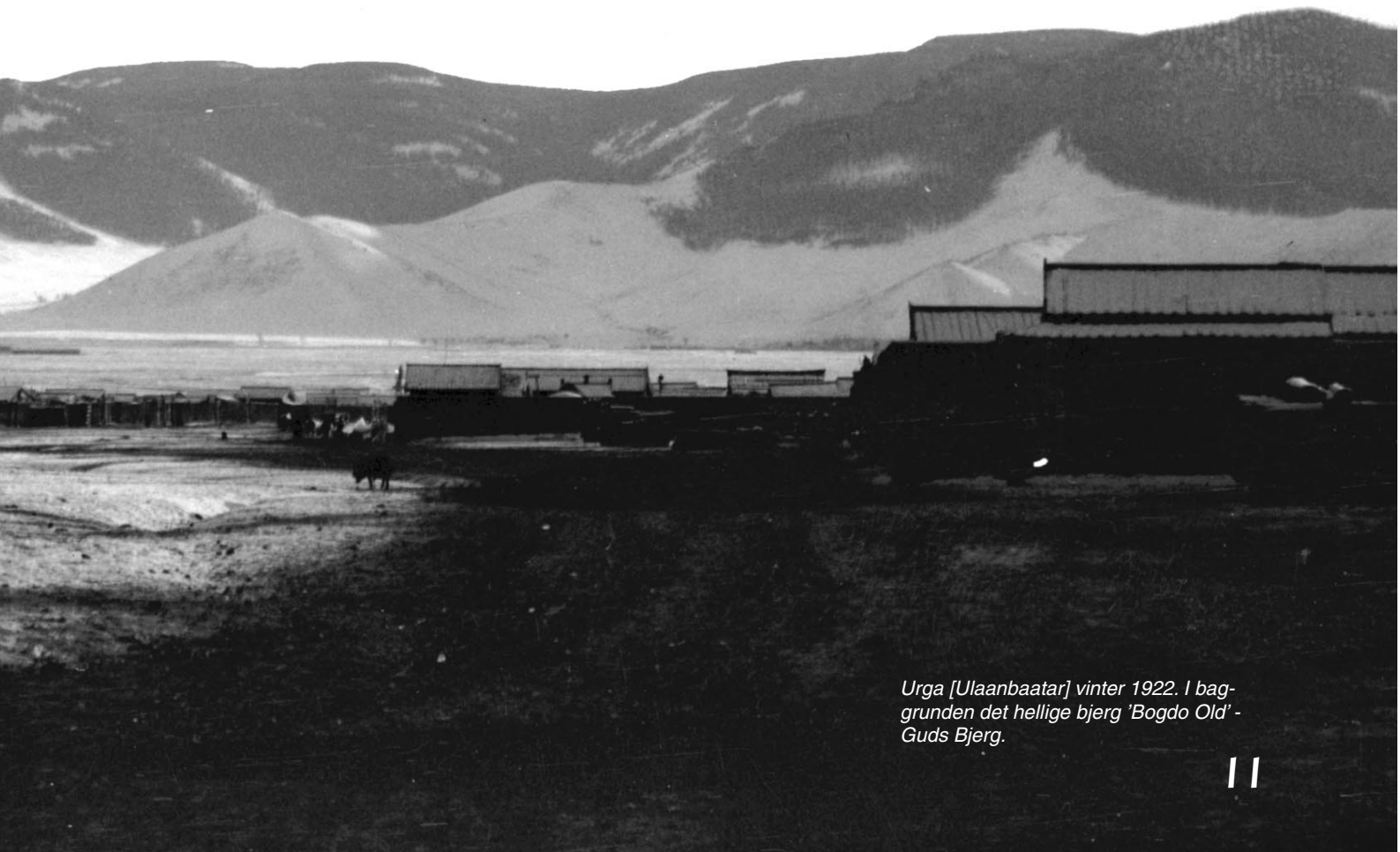
Hen i slutningen af maj nåede vi endelig at komme til et resultat angående liniernes reparation, og der blev da straks taget fat på sagerne. Hvad der skulle bruges af tråd, isolatorer og så videre var allerede blevet sendt op til Erhlien og Tuerin fra Kina og ventede blot på at blive transporteret videre ud langs linien.

Kun pælene lod vente på sig. De skulle skæres i skovene øst for Urga.

Først den 8. juni fik vi besked, at de var fældede og parate for inspektion og overtagelse. Samme dag tog jeg i selskab med den mongolske telegrafdirektør og et par andre ud for at se på pælene og arrangere angående transporten ud langs linien. Turen gik fra Urga.

Vi fulgte Tola-floden nogle miles, hvorpå vi drejede nordpå og måtte op over et meget højt pas, som det kneb svært med at få vognen til at tage. Til gengæld fik vi så meget mere fart på, da vi skulle ned på den anden side. For sent opdagede jeg, at bremserne var blevet fedtede og slet ikke bremsede, så vi fik os en lille gemytlig tur i rasende fart over stok og sten, og det er mig en gåde af de store, hvordan vi undgik at ramle mod et træ eller en klippe, som det i hvert fald for mig så ud, som om skråningen, vi fór ned ad, var tæt oversået med.

Efter flere forgæves forsøg lykkedes det mig endelig, da jeg længst

Urga [Ulaanbaatar] vinter 1922. I baggrunden det hellige bjerg 'Bogdo Old' - Guds Bjerg.

Albertsen nybarberet i Urga. 'Some Guy' konstaterer han i sit notat til billedet, 1922.

og høje pas. Bedre blev humøret ikke, da jeg, netop som vi nærmede os toppen på det sidste pas, så et par store grå ulve stå og glo på os ikke et stenkast fra vejen og ikke kunne komme til at skyde på dem, fordi jeg ikke kunne stoppe vognen, før vi var på toppen. Da var de allerede langt borte, så den blyregn, vi sendte efter dem, havde ikke anden virkning end at få dem til at sætte farten op mod det nærmeste krat, hvor de forsvandt.

Noget senere passerede vi Terelche-floden, en ret stor biflod til Tola-floden, der løber ned igennem Urga-dalen. Strømmen var hård, og der var ret dybt, så det tog os nogen tid at finde et passende vadested, hvor vandet lige netop tillod os at køre over uden at få maskinen våd. Efter Terelche-floden kom vi igennem en stor gammel poppelskov og derfra ud på brede magelige enge lange Tola-flodens nordlige bred, hvor det vrimlede med kvæg, murmeldyr og traner i en broget forvirring. Længere ude mod floden lå flere store grupper af jurter [gerer]. Her så vi et sted et par traner opføre deres ejendommelige parringsdans, en forestilling det er alle pengene værd at se, og som jeg tit havde hørt om, men aldrig før havde set.

Da vi noget senere passerede munden af en bred skovrig dal, der strakte sig nordefter, udpegede telegrafdirektøren nogle halvt overgroede brandtomter for mig og fortalte, at her havde for knapt et år siden ligget en meget rig handelspost. Den var blevet nedbrændt under jagten på baron Ungern den foregående sommer, en jagt som telegrafdirektøren selv havde deltaget i som menig soldat. Medens vi rullede roligt hen ad de ret gode veje i dette distrikt, fik jeg fortalt mange historier fra de urolige tider, Mon-

havde opgivet håbet om at redde situationen, at få sat maskinen ind på laveste gear, hvorved jeg blev i stand til at bremse med maskinen, så vi slap med skrækken for denne gang. Men herregud som den stakels maskine var blevet varmet op, da vi endelig nåede dalens bund og kunne stoppe. Køleren kogte, så det var en lyst at høre på. Da jeg forsigtigt løsnede toppen for at hælde no-

get koldt vand på, stod en mægtig damp- og vandstråle højt op i luften med kølertoppen øverst.

Da det viste sig, at der var endnu et pas næsten lige så højt som det første lidt længere fremme, var jeg ikke langt fra at blive fornærmet på burjaten, der var med som fører, og som havde forsikret os, at vejen var udmærket for automobiler. Nu viste det sig, at den var bare stenede stier

Kotoffs gård i Urga, 1922. Her boede Albertsen.

Kvinder i fineste skrud på besøg, 1922.

Vel over floden måtte vi følge dennes sydbred over nogle sumpede veje, hvor vi et par gange måtte bygge bro over nogle særligt sumpede steder for ikke at risikere at løbe fast. Det blev stærkt henimod solnedgang, inden vi nåede vort mål og slog vort telt op i nærheden af en lille burjat-lejr på bredden af Tola-floden. Snart havde vi et mægtigt bål blussende under gryden, og i løbet af nogle få minutter var teen parat. Vi kunne så begynde at vaske dagens anstrengelser af os indvendig. Da det var gjort trak vi ned til floden, hvor vi rigtigt nød at hælde os over med det iskolde klare vand og få støvet skylllet af.

Der var masser af fisk i floden, men snørerne gav ingenting, så vi trak os snart tilbage til teltet og bålet og gav os til at tilberede aftensmaden i form af nogle skiver fårekød på en pind ristet over bålet og en solid suppe lavet på fårekød, kartofler, vermicelli og så videre, skylllet ned med store krus te. Det er retter, som jeg siden mangen en gang har nydt, når jeg lå og rakkede omkring ude på stepperne. Aldrig blev jeg træt af at spise disse retter, som jeg ved, jeg ville være blevet af vore egne mere komplicerede retter, om jeg skulle have dem lige så ofte.

Efter middagen holdt vi et mægtigt bål gående et par dage. Der var jo træ nok. Medens vi lå rundt om bålet og lod cigaretrøgen drive bort for aftenbrisen, fik vi igen nogle historier fra Mongoliets svundne dage, til månen stak sit runde fjæs op over bjergene og mindede os om, at det var tid at gå til køjs. Vi trak os tilbage til teltet og krøb i soveposerne. Snart efter kom lejrhunden fra den nærliggende gruppe jurter ind for at se, om alt var i orden for natten. Så blev alt stille. Kun flodens brusen lød op til os. Nu og da lod en

goliet var gået igennem de 2 foregående år. Tiden rullede ubemærket hen til vejen forsvandt under os og blev til en sti, som stoppede ved bredden af Tola-floden. Jeg fik så at vide, at den skulle vi over for at nå vort mål, som var skovene på dalens sydskråninger.

Tola-floden er ikke til at lege med, det vidste jeg af erfaring. Skønt vi var kommet ud på bredden

på et sted, hvor den var både bred og flad, betænkte jeg mig flere gange, inden jeg vovede at styre vognen ud i den. Jeg tror da også, at kun den omstændighed, at kølerens massive underdel skød vandet væk og lavede en sænkning i vandet omkring maskinen, reddede os fra at gå i stå midt ude i floden; men alt hvad vi havde af bagage surret på vogntrinnet blev godt gennemblødt.

nattergal sine triller høre i krattet ved floden.

Bålet buldrede lystigt og teen var forlængst færdig, da solens brænden gennem teltvæggen vækkede mig den næste morgen. Mongolerne kender jo ikke andet ur end solen, den står de op og går i seng efter. Dagene bliver jo nok lidt lange om sommeren på den måde, men så er de til gengæld så meget kortere om vinteren.

Så snart morgenmåltidet var foræret, fik vi pakket bilen i en fart og satte kursen op imod en sidedal, hvor pælene lå fældede parate til at blive transporteret bort, men spredte over et meget stort areal, som de var fældede. Det tog os det meste af dagen – med en times hvil ved middagstid – at måle og tælle de godt 2.000 pæle, der skulle komme fra denne skov, og det skønt vi fór rundt i flere partier i forskellige dele af skoven. Da vi var færdige, satte vi

straks kursen mod Urga, passerede Tola-floden uden uheld og nåede Terelche-floden, hvor vi slog lejr i poppelskoven ved solnedgang. Den næste middag var vi tilbage i Urga.

Den 17. juni var vi på landevejen igen. Vi skulle ud for at få et sidste overblik over linien, inden der blev taget fat på reparationen. Den første dag tog os til Tuerin, den anden til Udde og den tredje til Erhlien, og det på trods af, at vi ikke fulgte vejen, men linien, hvor det som oftest går over stok og sten. Vi havde vældigt held med os på den tur, idet det lykkedes os at fange en mongol i færd med at fælde pæle en snes miles nord for Udde.

Manden blev grebet på fersk gerning og var meget angergiven, men der måtte statueres et eksempel, da pælefældning efterhånden var blevet almindelig langs hele linien, så hans kamel, sav og andre sager blev konfiskerede. En mand blev sat op på kamelen for at ride den ind til Udde, medens vi tog synderen med i bilen, hvor telegrafdirektøren i Den levende Buddhas navn sendte

bud efter kommandanten for grænsevagten. Efter at have fortalt denne, hvad vi tænkte om den måde, der blev passet på linien i hans distrikt, overleverede vi ham manden med ordrer om, at han skulle sendes til Urga for at blive dømt.

Vi sørgede for at gøre vor fangst bekendt mellem mongolerne i omegnen, men vi sagde ikke noget om, hvad der skulle gøres ved synderen, med det resultat, at da vi en månedstid senere kom tilbage til Udde, hørte vi de frygteligste historier om, hvordan vi havde pint og plaget livet af den stakkels mand, medens han i virkeligheden gik og havde det godt i fængslet i Urga. Jeg foreslog, at han skulle sendes med liniekolonnen ud for at lære ham, hvad hans forbrydelse betød. Men den straf syntes autoriteterne dog var for hård. Men selv ved Udde, hvor vi hørte de frygtelige historier om vor egen grusomhed, var der ikke en sjæl, der knurrede. For siger ikke Buddhas Lov, at den som lægger hånd på telegraflinien skal dø og være evigt fortabt, og er ikke Budd-

Albertsen på »sommerlejr« i Tjingelte lige uden for Urga sammen med familien Kotoff, 1922.

Telegrafpælene blev fældet i skovene ved Tola-floden øst for Urga. Albertsen inspicerer stammerne, sommer 1922.

has Lov retfærdig? Eksemplet havde imidlertid udmærket virkning, og siden da har der ikke været det mindste vrøvl med pælene, end ikke de masser af gamle pælestubbe efterladte af remonte-kolonnerne et par måneder senere blev rørte.

Temperaturen i Gobi, det vil sige mellem Tuerin og Erhlien, og da særlig omkring Udde og Erhlien, var ganske frygtelig på den årstid, hvor solen brænder næsten lodret ned på de flade sletter og nøgne

klipper, skinnende fra en klar himmel dagen rundt. Natten bringer ingen lindring grundet på den megen varme, jorden har opsuget i løbet af dagen. Dag og nat blæser det en stiv kuling så varm som fra et fyrsted, som næsten gør det umuligt at trække vejret udendørs. Jeg nåede at få et alvorligt hedeslag på den tur, skønt jeg sad med hat på hele tiden under opslået kaleche. Det tog mig et par uger, inden jeg kom nogenlunde over følgerne deraf.

På tilbagereturen gjorde vi strækningen Erhlien-Tuerin, som dog er omkring 250 miles [400 km] på én dag, men jeg husker ikke meget om den tur, for jeg sad i en døs hele vejen. Det er mig ubegribeligt, at jeg ikke kom en ulykke til med bilen den dag. Til sidst måtte jeg dog bede telegrafdirektøren om at tage rattet. Han kørte os det sidste af strækningen ind til Urga den næste dag.

Nu gik det slag i slag med forberedelserne til reparationen. Et linieparti blev sendt fra Urga til Altanbulak og begyndte at overhale linierne derfra sydefter til Urga under ledelse af en russer i mongolsk tjeneste. Der blev underskrevet en overenskomst, og da vi et par uger senere fik besked om, at en ladning redskaber og det resterende materiale endelig var ankommet til Erhli-

I Erhlian forberedes forsendelsen af materialer og værktøj til Urga, sommer 1922.

Parti ved Terelche, sommer 1922

en, begav vi os igen ud på farten, kun denne gang ledsaget af lastbilen.

Det blev en tur med uheld. Først et halvt hundrede miles [80 km] fra Urga slog lastbilens magneto klik, så vi måtte sende chaufføren ind til Urga efter en ny magneto. Det lykkedes mig imidlertid at få den gamle magneto repareret inden chaufføren returnerede. Da jeg ikke gad sidde derude på åben mark og vente, kørte jeg selv lastbilen de sidste 100 miles [160 km] til Tuerin, men det skal være noget, inden jeg gør det igen. Det var en skrap omgang at føre det store tunge monstrum, især da vi nåede det vanskelige stenede distrikt nær Tuerin – og så alene det at sidde dagen lang uden tag over hovedet i den brændende julisol. Heldigvis havde jeg i mellemtiden fået min solhjem sendt op fra Pe-king, så jeg slap for flere hedeslag.

Fra Erhlien kørte jeg videre til Kalgan, efter at vi havde fået lastbilen ladet med redskaber og sendt af sted mod Urga samtidig med, at en karavane på 20 store vogne trak nordefter op langs linien med den første ladning tråd og isolatorer. Et halvt hundrede miles [80 km] uden for Kalgan blev vi overfaldet af regn, som gjorde vejene ufremkommelige. Det tog os en hel dag at komme til ca. 15 miles [25 km] fra Kalgan, hvor vor gasolin slap op, så vi måtte have et spand heste og muldyr til at slæbe os resten af vejen ind.

Et døgn i Kalgan var nok for udrettelsen af de ærinder, jeg havde i Kalgan. Den næste eftermiddag så os med kogende radiator asende op over passet igen. Inden midnat havde vi nået den svenske missionsstation, hvor vi var uden for det vanskelige regndistrikt.

Glade blev vi senere, at vi slap over det distrikt den nat, da vi erfarede, at en anden bil, som vi havde passeret i passet og som havde taget den med ro og derfor ikke var slup-

pet over det våde distrikt den nat, først nåede Urga 10 dage efter os, idet et stærkt regnskyl i løbet af natten satte hele landet under vand.

Da vi nåede Pangkiang opdagede vi, at vort ene forhjul var løbet varmt, og at begge dets kuglelejer var blevet pulveriserede. Uheldigvis havde vi ikke alle de nødvendige dele til reparation med, så vi måtte vente dér over et døgn, før vi fik de nødvendige reservedele, dels fra en bil, der passerede forbi for sydgående, og dels lavet af en gammel blikspand og taget af en jurte. Lidt primitivt blev det, men det tog os ind til Urga.

Ved Udde traf vi materiale-karavane på vej tilbage til Erhlien efter en ny forsyning efter at have fordelt den første last til godt forbi Udde. I Tuerin overhalede vi lastbilen, som vi så slog følge med ind til Urga, efter at vi havde arrangeret en kamelkaravane til at fordele det i Tuerin oplagrede materiale langs linien nordefter.

Stor var vor glæde, da vi fra et halvt hundrede miles nord for Tuerin nordefter fandt nye pæle fordelt i stedet for »de gamle som faldt« langs hele linien. Vi mødte en lang, lang karavane af oksekærrer med en eller to pæle på hver gående sydefter. Ikke mindre blev glæden, da vi efter at have forceret Tola'en, som grundet på regnskyl var svulmet op og havde oversvømmet hele Urga-dalen og gjort det næsten umuligt at komme ind til byen, fandt liniepartiet ankommet fra Altanbulak efter at have overhalet Altanbulak-Urga-linierne.

Endelig var der begyndt at komme gang i reparationen og det var muligt at se enden inden for et ikke alt for uoverskueligt tidsrum.

(fortsættes)

Tekst og foto:
Kristen Peter Albertsen

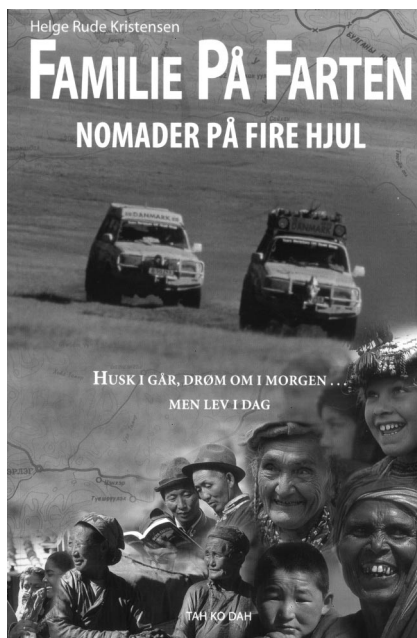
Nomader på fire hjul

Da familien Kristensen fra Give tager ud på deres tredje store rejse er målet bl.a. nomadefolket i Mongoliet. Denne gang skal 2 stk. *LandCruisere* være deres hjem det næste år. Den ene bil er pensionistbilen med far Helge og mor Anne Grethe, den anden teknikerbil med Toke 20 år, Roar 18 år og Hjalte 13 år.

Inden familien kommer til Mongoliet, oplever de, at det Rusland, de besøgte i 1993, ikke er det samme. Brændstofpriserne er tidoblet på 5 år, og gennemsnitslevealderen for en mandlig moskovit er gået ned fra 65 til 57 år. De rige er blevet rigere, og der er mange flere hjemløse. Det er familien også tæt på at blive, da de ved Bajkalsøen drejer til højre og finder en godt gemt lejrplads. De undrer sig godt nok over, at der er mange sorte pletter omkring dem. Morgenen efter kommer en meget ung officer og fortæller, at hans artilleri lander sine granater om nøjagtig 10 min.

Næste dag køres der til Mongoliet, og efter diverse oplevelser med toldmyndighederne – russiske som mongolske – ruller familien ved grænsebyen Naushki, provinsen Selenge, ind på de mongolske stepper, som byder på mange oplevelser og stor gæstfrihed. Der optræder så mange mælkeprodukter, at bogen næsten dufter af mælk i alle afskygninger, både den friske hoppemælk og den gærede i form af airak. Der skal meget til at skylle fårekødet ned med, der ikke lige er familiens livret.

Teknikerbilen har satellitnavigation, som er en god ting, da der ikke rigtig er nogen vejskilte: mongolerne kender stepperne og hjulsporene, hvilket dog ikke hindrer dem i at

køre fast. Så er det godt at have et spil med et træktov på 49 m, der kan hive både egne og andres fastkørte køretøjer op af sumpen.

Mongolerne har en forunderlig evne til at tage tingene som de kommer. Sidder de fast i en sump med får på ladet, venter de på bedre vejr, måske i en hel uge!

Gobi-ørkenen byder på 40 grader i skyggen, så der må tankes vand, 80 liter for 7 øre. I Gobi Gurvansaikhan Nationalpark går jagten ind på den forjættede smalle kløft, som *LandCruiserne* lige akkurat kan passere igennem. Næste mål er ver-

dens højeste sanddyner, og med en morgenhilsen fra 57 kameler går turen videre mod vest til Zobel-sletten. Da mongolerne opdager, at det er en dansk familie, bliver de modtaget som gæster i *Tourist Camp*. Det bliver en nat i ger, rigtige senge, bad og hoppemælk.

Næste stop er Khovsgol med en kold dukkert i Mongoliets »mørkeblå perle« og efterår med sne og kulde. Nu er det tid til at forlade Mongoliet – med alle hestene, stepperne og et meget stolt og gæstfrit folk.

Turen fortsætter til Kasakhstan, Kirgisistan, Usbekistan og Turkmenistan, inden gensynet med Iran, Pakistan og Indien. På side 198 forlader familien Mongoliet, men der venter endnu mange siders oplevelser i selskab med familien fra Give.

Køb bogen – læs den – og glæd andre med den. ■

Lone Lundbæk

Helge Rude Kristensen: *Familie På Farten – nomader på fire hjul*. Give 2001, Forlaget Tah Ko Dah. 398 s. ISBN 87-983625-3-4. Pris 298,- kr.

Nomader i Mongoliet

Dette er IWGIA's 8. hæfte i serien »Hvem er de indfødte folk?«. Serien henvender sig til folkeskolens 6.-9. klasse.

De første 7 sider handler om IWGIA (*International Work Group for Indigenous Affairs*) og dets arbejde. Disse oplysninger ville jeg nok foretrække at få bag i bogen. Anskaffer man sig en bog om mongoler, og den starter med noget andet, bliver man forvirret.

I et hæfte hvor billedsiden udgør halvdelen af bogen er der ikke meget plads til egentlige oplysninger. Benwell kommer godt omkring og når at få de vigtigste ting fortalt i et forståeligt sprog. Ud over almindelig etnografisk viden om mongolernes skik og brug fortælles også om deres historie og ikke mindst om deres nutid. Med nutid menes der år 2000. Det er rart, at nutiden er med, så læseren kan vide, at disse mennesker stadig er en del af verden og at de klarer sig med deres kultur. Det ses blandt andet af afsnittet om, hvordan der er sket en oplomstring af mongolernes religion efter kommunismens fald i 1990.

I en skolebog er det et godt pædagogisk tiltag at mærke vanskelige ord og begreber for at give dem en særlig forklaring i en ordliste bag i hæftet. Det er med til at give skoleeleven et større ordforråd, vel at mærke et ordforråd, hvor eleven ved, hvad ordene betyder.

Hæftet har et særligt afsnit om de mongolske kvinder. Som i så mange andre samfund har kvinder og mænd hver deres gøremål, men

blandt mongolerne er de to køn mere ligestillede og kan klare al slags arbejde.

Det er et vældigt plus, at Benwell bruger en god del af hæftet til at forklare de store omvæltninger, der er sket i Mongoliet gennem de sidste 10 år. Det gør hæftet meget aktuelt og giver et godt indtryk af, hvordan et nomadesamfund klarer sig i den moderne verden. Mongoliet er et af de lande, Danmark støtter med forskellige former for hjælp. Det er derfor vigtigt, at mennesker i Danmark ved noget om Mongoliet og om, hvorfor det er en god ide at støtte netop dette folk. Benwells letlæselige tekst bibringer læseren denne forståelse. Det er et godt bidrag til skolebørnenes undervisning.

Dansk Mongolsk Selskab er glad for, at dette hæfte er lavet. Det kan støtte os i vort arbejde med at bringe viden om mongolerne ud til befolkningen i Danmark.

Udseende og fremtoning

Der er brugt meget farve i hæftet. Måske er man bange for, at skoleelever ikke gider læse ting, som ikke ser spraglede ud. Det tror jeg

ikke på. Er stoffet spændende, skal de nok give sig i kast med det.

Jeg forstår ikke side 9-kortet. En aimag har fået en anden farve end de andre, mens teksten handler om Gobi. Gobi er et langt større område end den afmærkede aimag, som knap nok er en del af Gobi.

Der er mange flotte farvebilleder. Det er jo dejligt, og eleverne er nok også glade for dem. Det er også vigtigt at vise gamle fotografier, og de må i sagens natur være sort-hvide. Jeg fatter dog ikke, at nutidige billeder, som er i farver, vises i brune sort-hvide frimærkestørrelser. Man kunne jo tro, at der er tale om billeder fra en svunden tid. At det ikke er tilfældet ved jeg, fordi der er et par billeder, jeg har set før i farver.

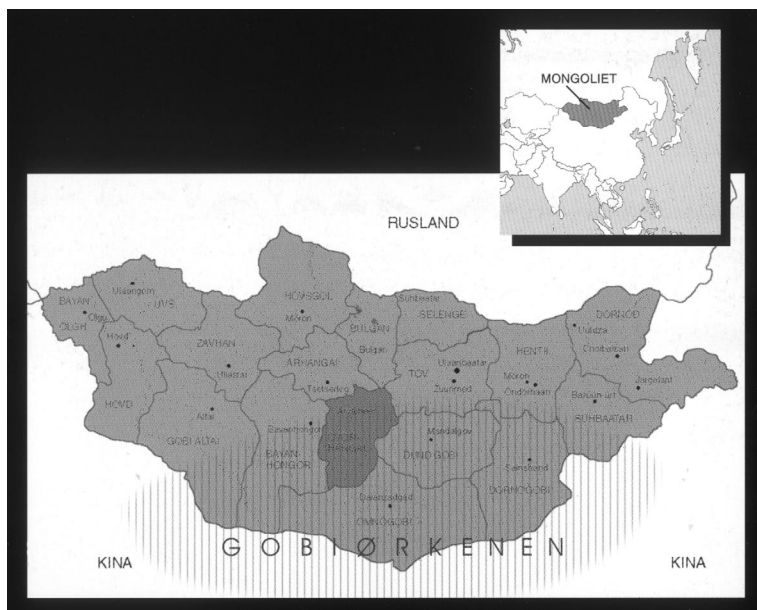
Det generer mig, at der er manipuleret med fotografierne. For eksempel er der mange steder lagt en farvet baggrund ind bag hovedmotivet. Hvad er det vi ikke må se? Min opfattelse er, at IWGIA står for det oprindelige, det ægte og det rigtige. Man bliver så skuffet, når der manipuleres så voldsomt med tingene.

Blot et eksempel: Munkene side 23 sad foran det øvrige publikum og kikkede på brydere ved en Naadam-fest i Erdenebulgan til ære for udenrigsminister Niels Helveg Petersen. Det kan man selvfølgelig ikke se på billedet, og især ikke når hele baggrunden er fjernet.

Jeg er helt opmærksom på, at man nu om stunder kan lave de mest sindssyge ting inden for layout. Men fordi det er muligt, er det ikke altid godt. Kvalitet har nogen gange

Munke overværer en Naadam afholdt i Erdenebulgan til ære for fhv. udenrigsminister Niels Helveg Petersen med følge. Her gengives billedet fra hæftets side 23 – med fuld baggrund. Foto: Rolf Gilberg

Kortet på side 9.

hvor billederne ikke passer til teksten, som det er tilfældet i en del opslag. Her ville en blå og grøn farve have været bedre end den nu blårøde. Blå for himmel og grøn for landet.

Forhåbentlig er skolebørnene ikke så kræsne og måske endda glade for det spraglede hæfte. Initiativet med at fortælle om mongolerne og om deres situation i dag på en let forståelig måde er prisværdigt. Det er et godt hæfte, som forhåbentlig vil blive brugt meget i undervisningen. ■

Rolf Gilberg

at gøre med at kende de rigtige grænser. For eksempel er den uklare bygning under teksten side 21 totalt unødvendig. I opslaget er der jo nydelige billeder, som understøtter teksten på en fin måde. Traditionel mongolsk kalligrafi synes jeg er

smuk at se på, selvom jeg ikke selv kan læse det. Side 26 er skriften blevet en bleg utydelig staffage, som endda er med til at gøre teksten vanskeligere at læse, fordi man hele tiden skal sortere et eller andet uklart fra. Side 34 er blevet noget rodet,

Ann Fenger Benwell: *Nomader i Mongoliet*. København 2001, International Work Group for Indigenous Affairs (IWGIA). 44 s. ISBN 87-90730-37-2. Pris 25,- kr.

Omnogov' Aimag

Omnogov' Aimag, »Syd Gobi«, er den sydligste provins i Mongoliet med en lang grænse i syd mod Indre Mongoli i Kina. Mod vest grænser provinsen op til Bayan-Hongor Aimag og Övör-Hangai Aimag, mod nord ligger Dund Gov' Aimag og mod øst Dornogov' Aimag. Provinsen er Mongoliets største aimag – 165.000 km² eller 4 gange Danmark.

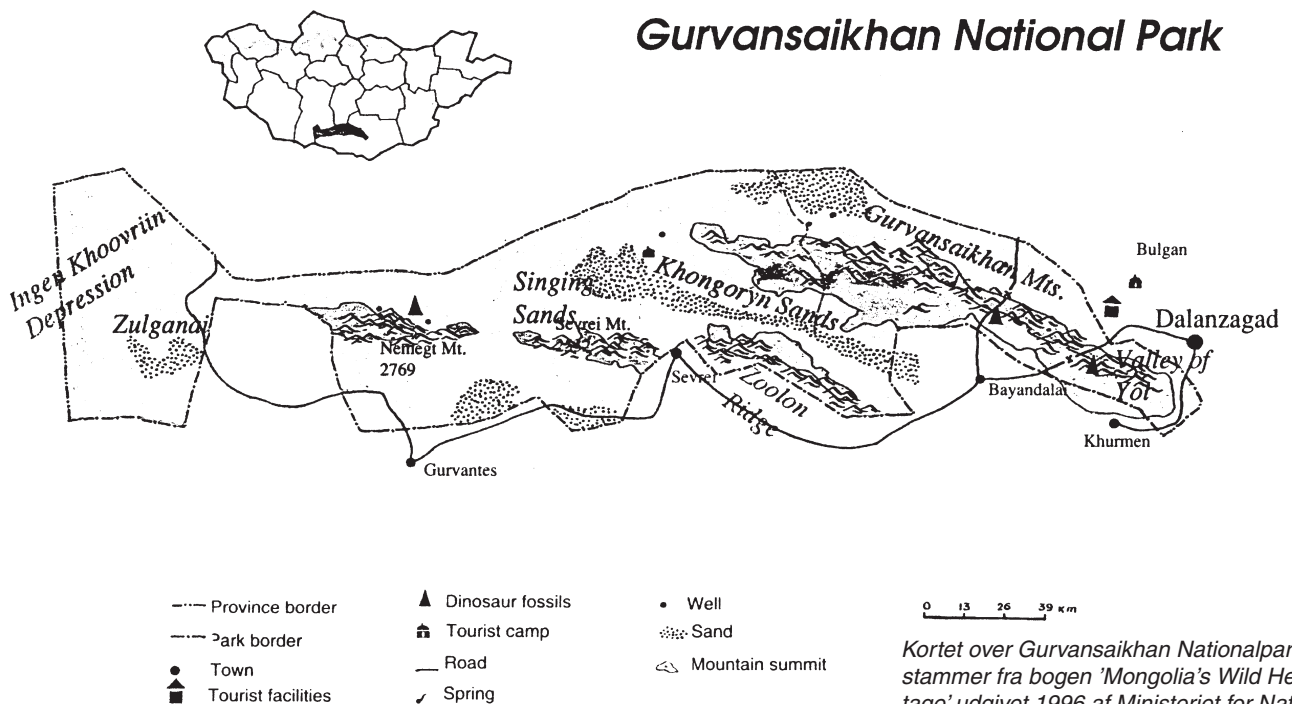
Sydgobi har store bjergområder, hvor Gov'altai-bjergkæden (Ektagh-Altai) flader helt ud fra nordvest til sydøst. Fra sydvest kommer en udløber af Gobi Tian-Shan (Ørkenens himmelske Bjerge). Det højeste bjergparti – op til 2.825 meter over havet – er Gurvan Saihan-

kæden, som er dannet af 3 adskilte bjerggrupper: Baruun (vest) Saihan, Dund (midt) Saihan og Züün (øst) Saihan.

Lige vest for Dalanzadgad ligger den 380 km lange *Gobi Gurvansaikhan Nationalpark*. Den blev oprettet i 1994 og er på 20.000 km² (halv så stor som Danmark). Navnet betyder »De 3 skønheder i Ørkenen«. Parken når helt til Bayan-Hongor Aimag. Den har 620 slags blomster, 52 pattedyrarter, deraf 8 på listen over truede dyrearter. Der er dyr som vildæsel, sorthale-gazelle, sneleopard, langøret pindsvin og dværghamster.

I parken falder der 50 mm nedbør på sletten og 200 mm i højlandet.

Lokale hyrder har lov til på visse årstider at lade deres dyr græse i området. I parken ligger også den isfyldte dal Yol, smukke canyon'er, saxaul-skov, syngende sand, oaser, høje bjergtoppe (op til 2.769 m.o.h.) og fund af fossile dinosaurer. Træerne i saxaul-skoven bliver 2-4 meter høje og vokser i sand og på klipper. De næsten bladløse træer spiller en vigtig rolle i det tørre ørkenområde. Træernes store rodnet er med til at holde på sandet og forhindre erosion. De er med til at regulere den regn, der falder, og forhindre vandresand at flytte sig for meget. Tørke og fældning til brænde har i de sidste 25 år formindsket skovområdet betydeligt.

Kortet over Gurvansaikhan Nationalpark stammer fra bogen 'Mongolia's Wild Heritage' udgivet 1996 af Ministeriet for Natur og Miljø i Mongoliet.

Langs bjergene ligger der nedslidt bjergmateriale (ørkensand), og mange steder er der huler og snævre kløfter. En sådan slugt er Yolyn Am (Lammergeyer Gorge), som er blevet erklæret for bevaringsværdigt naturområde, som tiltrækker mange turister. Den ligger 45 km vest for provinshovedstaden. Den er så dyb og smal, at der selv om sommeren ligger tyk is i bunden af den. Samme sted kan man vandre op på en grøn bjergtop, hvorfra der er en storslået udsigt over en stor del af det flade, østlige Sydgobi.

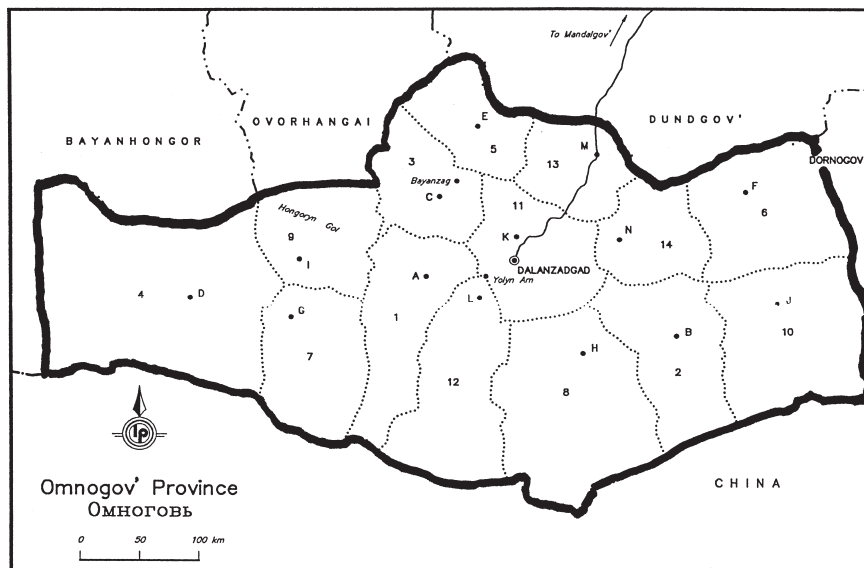
Mange turister er romantisk tiltrukket af Gobi, som til manges overraskelse ikke er en stor sandkasse. Kun få procent af Sydgobi er sandklitter. Ved Hongoryn Gol (200 km vest for Dalanzadgad) findes der meget store sandklitter, som når op i 800 meters højde med en bredde på 20 km og en længde på 150 km.

Meget af Sydgobi er dog stenet og græsbevokset. Græsset vokser ikke tæt, men meget spredt. Der lever faktisk mange vilde dyr. Landet er for tørt til at kunne føde store fåreflokke, hvilket er med til at bevare og give plads til de vilde dyr, for eksempel sjældne dyr som sneleopard og gobibjørn.

Der findes kun få vandløb, som ikke løber nogen steder hen, men ender i saltump, især i de store flade områder. Disse sænkninger er rige på fund af dinosaurer. Mongoliet, især Sydgobi, er verdenskendt for sine dinosaurerfund. Mange videnskabelige ekspeditioner har udgravet fossiler af forhistoriske dyr i disse egne.

Sydgobi er et meget tørt område med kun 13 cm årlig nedbør. Med en gennemsnitlig sommertemperatur på +38° C er det den varmeste og mest tørre del af Mongoliet. Til gengæld er det koldt om vinteren, hvor gennemsnitstemperaturen er på -30° C.

Sydgobi med kun 35.000 indbyggere er det tyndest befolkede

AIMAG: OMNOGOV' ӨМНӨГОВЬ
AIMAG CAPITAL: Dalanzadgad ДАЛАНЗАДГАД

SUMS

1	Bayandalai	БАЯНДАЛАЙ
2	Bayan Ovoo	БАЯН-ОВОО
3	Bulgan	БУЛГАН
4	Gurvantes	ГУРВАНТЭС
5	Mandal Ovoo	МАНДАЛ-ОВОО
6	Manlai	МАНЛАЙ
7	Noyon	НОЁН
8	Nomgon	НОМГОН
9	Sevrei	СЭВРЭЙ
10	Hanbogd	ХАНБОГД
11	Hanhongor	ХАНХОНГОР
12	Hurmen	ХҮРМЭН
13	Tsogt Ovoo	ЦОГТ-ОВОО
14	Tsogttsetsii	ЦОГТЦЭЦИЙ

SUM CAPITALS

A	Dalai	ДАЛАЙ
B	Erdenetsogt	ЭРДЭНЭЦОГТ
C	Bulgan	БУЛГАН
D	Urt	УРТ
E	Sharhulsan	ШАРХУЛСАН
F	Uizin	ҮЙЗИН
G	Hovuun	ХӨВҮҮН
H	Sangiin Dalai	САНГИЙН ДАЛАЙ
I	Sainshand	САЙНШАНД
J	Ihbulag	ИХБУЛАГ
K	Ogoomor	ӨГӨӨМӨР
L	Tsoohor	ЦООХОР
M	Doloon	ДОЛООН
N	Baruunsuu	БАРУУНСУУ

område i Mongoliet. Byen Dalanzadgad er hovedstad med provinssens administrative center og et indbyggertal på 17.000 mennesker. Som mange andre provinshovedsteder har byen et museum, der fortæller om områdets flora og fauna samt geologi.

Det tager 1½ time at flyve fra Dalanzadgad til Ulaanbaatar, en strækning på 555 km, og i det flade landskab kan flyene lande næsten hvor som helst.

35 km nordvest for Dalanzadgad ligger en stor turistlejr med omkring 50 gerer. Lejren er indhegnet for at turisterne ikke skal blive forskrækket, hvis der pludselig skulle vandre en flok kameler igennem. På en

varm sommerdag kan man se fatamorgana ud over steppen. Der findes både vilde og »tamme« kameler. I det sydlige Mongoli holder man omkring 600.000 kameler, som bruges til ridedyr og trækdyr. Man bruger også ulden og mælken, og man spiser kødet. ■

Sangerup

Manden i Mongoliet

Torsdag d. 15 november 2001 udkom Kurt L. Frederiksen's store biografi over Henning Haslund-Christensen, MANDEN I MONGOLIET.

Natten mellem den 12. og 13. september 1948 døde en af Danmarks største etnografer, Henning Haslund-Christensen, i Kabul, Afghanistan.

Haslund-Christensen var i Afghanistan på ekspedition som leder af Den 3. danske centralasiatiske Ekspedition.

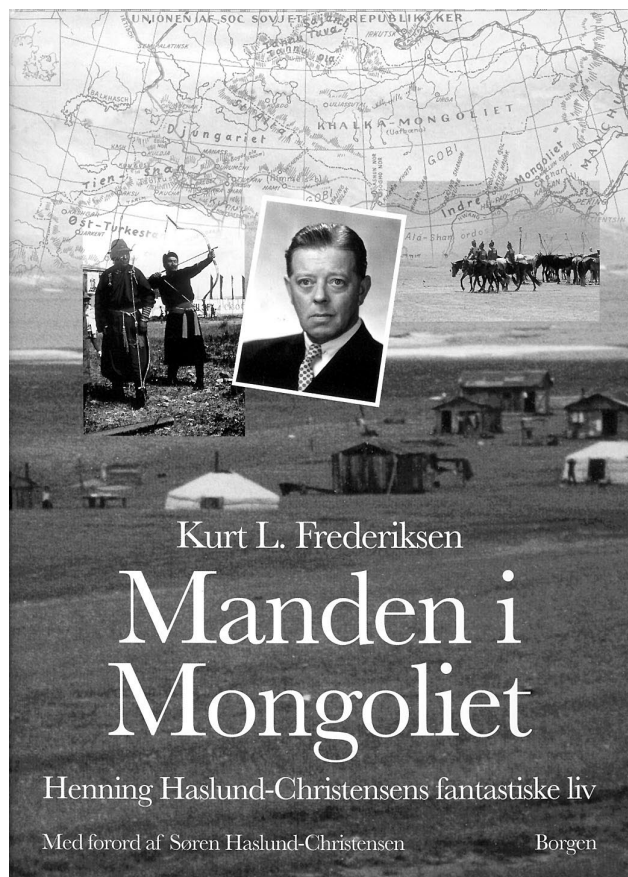
Også dengang var landet et knudepunkt mellem øst og vest med en befolkning, der bestod af et kludetæppe af etniske folkeslag. De problemstillinger, det affødte, var af stor interesse for Haslund-Christensen, der forestod det etnografiske indsamlingsarbejde i Kabul og Kandahar.

Det var eventyrlyst og udlængsel, der i første omgang bragte Haslund-Christensen til Centralasien. I 1923 rejste han til Mongoliet for at grundlægge et landbrug efter dansk mønster.

Forsøget med en dansk bondegård på Mongoliets nøgne sletter slog fejl. Men for Haslund blev det startskuddet til et eventyrligt liv med stor betydning for dansk etnografisk forskning.

Haslund-Christensen rejste snart som karavanefører gennem Gobi-ørkenen og det vestlige Kina med Sven Hedin, den berømte svenske opdagelsesrejsende.

Undervejs uddannede han sig til etnografisk rejsende og indsamler. Det var først og fremmest mongolerne og Mongoliet, der optog Haslund, og en stor del af Nationalmuseets samlinger stammer fra hans ihærdige indsats på sine opdagelsesrejser hertil.

Kurt L. Frederiksen (f. 1951) er mag.art., forfatter, lærer, foredragsholder og landmand. Han har blandt andet været i Mongoliet som del af sin research til biografien om Henning Haslund-Christensen. Kurt L. Frederiksen har tidligere skrevet om Knud Rasmussen i Kongen af Thule.

Kurt L. Frederiksen
MANDEN I MONGOLIET

Henning Haslund-Christensens fantastiske liv

Borgens Forlag, 299 sider, illustreret
349 kr., indbundet

Fra bogens forord:

Det moderne menneske har tilsyneladende to store drømme. Vi vil ud under fremmede himmelstrøg og møde andre mennesker og kulturer. Og vi vil bekræftes i, at vi er noget, at vores liv har mening. Vi vil have verden som scene, høste bifald og vinde accept.

Henning Haslund-Christensen havde begge disse drømme.

Han rejste ud til Mongoliet fuld af ungdommelig eventyrtrang og mod på livet. Han overvandt store, uventede vanskeligheder og blev sig bevidst, at han kunne klare sig i det fremmede. Tilfældet bragte ham sammen med den berømte svenske opdagelsesrejsende Sven Hedin og hans ekspedition, og det viste sig snart, at det var som musketnograf og indsamler, at evnerne og færdighederne skulle bringes til udfoldelse.

Da han rejste alene til Mongoliet i 1936-37, var det for at undersøge mulighederne for en større ekspedition og med den opbakning, Nationalmuseets anerkendelse gav.

Undersøgelserne medførte, at han sammen med to videnskabsmænd vendte tilbage i 1939-40. Denne ekspedition tilførte Nationalmuseet så store samlinger af etnografica, at registreringen dannede baggrund for hans arbejde for museet under 2. verdenskrig. Samtidig arbejdede han med at udstille de hjembragte genstande, og som museumspædagog var hans indsats nyskabende.

Som indsamler og som praktiker snarere end som teoretiker fik Haslund betydning for udviklingen af dansk etnografi. Det er ikke uden grund, at hans indsats sammenlignes med grønlandsforskeren Knud Rasmussens. Begge var selvlærte, og begge kom de de mennesker, de havde valgt at leve og arbejde iblandt, i møde med åbenhed og forståelse - og mødtes selv med respekt.

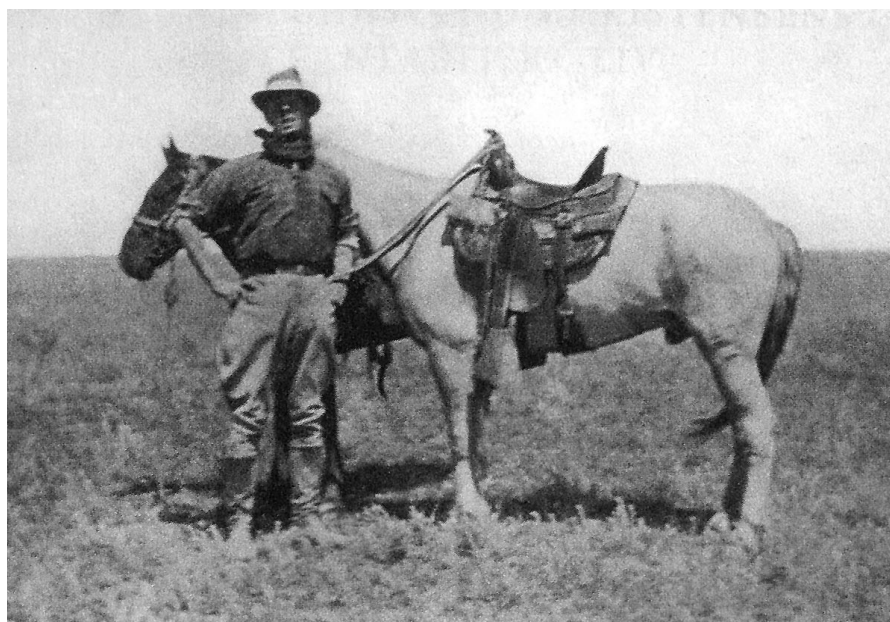
På Haslunds initiativ og med ham som leder rejste Den 3. Danske Centralasiatiske Ekspedition til Afghanistan efter 2. verdenskrig. Nu var Haslund ikke mere den ensomme rejsende. Han var leder af

et stort foretagende med mange faguddannede videnskabsfolk under sig. Indsatsen blev spredt over mange discipliner, og arbejdet fortsatte længe efter hans død. Den dag i dag sidder der videnskabsfolk og arbejder med hans samlinger.

Siden Haslunds rejser har der gennem årene været stadig kontakt mellem Danmark og Mongoliet, og fra dansk side har vi bidraget til adskillige udviklingsprojekter i landet.

Når vi i vore dage rejser rundt i Mongoliet, møder vi til stadighed mongoler, for hvem Danmark er noget særligt. Det skyldes Haslunds arbejde. Inspirerende er det også på stepperne stadig at træffe mennesker, der med begejstring taler om de unge danskere, der kom til Mongoliet i begyndelsen af 1920'erne.

The Wild East

På gaderne i den mongolske hovedstad Ulaanbaatar vrimler det med gesjæftige unge mænd, der køber billigt og sælger dyrere.

Yenia og Sasha er to af dem. De lever deres liv som *hustlers* på godt og ondt. Godt om sommeren, når der er masser af internationale udviklingsarbejdere fra eksempelvis UNDP. De er interesserede i at se den mongolske hovedstad og landet i det hele taget – og gerne med en guide som Yenias, der kender de formelle former og regler, men i lige så høj grad ved, hvordan man kommer omkring dem. Derimod er vinterlivet for en *streetwise* fyr som Yenias mindre økonomisk stabilt. Temperaturen i Ulaanbaatar er enkelte gange nede omkring 45 minusgrader og store dele af byens befolkning er uden arbejde.

»We are not Mongolians and we are not Russians. Of cause I can't blame all the Russians here or all the Mongolians here. It's a dilemma. All us half Russians have this saying, that we are between the two fires.«

Yenia

The Wild East – life as a City Hustler handler om den 25-årige Yenias, om hans drømme og refleksioner over det samfund han er en del af, og det liv han lever. Han bor

The Wild East – Life as a City Hustler

Manuskript og instruktion:
Michael Haslund-Christensen
Fotograf: Niels Reedtz Johansen
Klip: Mette Zeruneith og
Rikke Selin Lorentzen
Lyd: Jens Bønding
Komponist: Flemming Nordkrog
Eng. tekster. 54 min. Digibeta 16:9

HASLUND FILM

med sin kæreste og deres nyfødte datter. Han vil gerne kunne forsørge sin familie og give sin datter den uddannelse, han ikke selv har fået. Samtidig er han også en drengerøv, der drømmer om at tjene pengene hurtigt, som ikke kan spare op og som altid er i gang med et nyt økonomisk eventyr.

Ud over at være nybagt familiefar og *small-time hustler* oplever han også en kulturel splittelse. Han er halvt russer. Hans far stammer fra Ukraine og hans mor er fra landet i Mongoliet. På mange måder har det givet Yenias fordele, fordi han både taler mongolsk og russisk, er god til at skabe kontakter hos begge befolkninger og fordi han formår at bygge bro mellem kulturerne. Men efter opløsningen af det kommunistiske Mongoliet er det ikke længere en ubetinget fordel, bl.a. fordi de russiske politiske og forretningsmæssige forbindelser er degraderede.

Vi følger ham om vinteren fra den 31. december 2000 og frem til

det mongolske nytår den 24. februar 2001. Det er en af de koldeste vintre i mange år. På landet sulter folk og dyrene dør. Yenias forsøger sammen med sin makker Sasha at tjene penge på at opkøbe kød på markederne som mellemhandler for en syrisk tarmopkøber og ved salg af mobiltelefoner til det russiske kulturcenter. Alt sammen store forretninger, som han bliver nødsaget til at tro på hver gang, selvom det ofte viser sig at være tvivlsomme projekter, der, når de lykkes, kun midlertidigt forsørger familien.

Alligevel er der håb for Yenias. Han er hverken bitter eller handlingslammet. Han vil ikke stagnere i fortiden, som han er bekendt med, men hellere stile mod en ukendt fremtid. Han forsøger ud fra de praktiske muligheder han har at blive et »moderne menneske, med hvad det end indebærer«.

I det post-kommunistiske, mongolske samfund er Ulaanbaatar et kaleidoskopisk billede af industri, betonslum, buddhisme, kinesiske immigranter, første generation bymennesker, natklubber, prostituerede, internetcaféer og en befolkning, der med kreativitet og entreprenørånd forsøger at klare til dagen og vejen.

Verdens koldeste hovedstad holdes sammen af et enormt kulkræftværk, der i samme hektiske tempo som dens indbyggere pumper varme ind i den ubarmhertige kulde.

Filmen er et øjebliksbillede af et samfund i total omstilling. De unge drømmer – ikke mindst på grund af åbningen mod den vestlige verden – om materiel velstand og vestlige standarder, mens de gamle – for eksempel Yenias far – længes tilbage til tiden, hvor Mongoliet var et kommunistisk og trygt samfund. ■

MHC

Hvorfor lave film om Mongoliet

I begyndelsen af 1920'erne var min farfar deltager i et landbrugsprojekt i Mongoliet, og lige fra barnsben har jeg hørt beretninger om hans liv på de endeløse sletter. Hans bog, *Jabonah*, beskriver de år han tilbragte i det land, som han følte sig så nært knyttet til. Da kommunisterne rykkede ind, var han tvunget til at forlade landet i 1927. Som alle andre ikke-russere blev han udstødt af det land, han elskede.

Jeg har desværre aldrig mødt min farfar. Men hans beretninger lever videre i familien. Jeg har altid været fascineret af skønheden i hans fortællinger – fortællinger om mongolernes ægte medmenneskelighed og gæstfrihed, men også spændende historier om lokale røvere, shamaner, munke og høvdinge. Det Mongoliet han beskrev forekom mig at være mulighedernes land: »Det vilde Østen« – pionerernes og magiens land.

Indtil slutningen af 1980'erne var Mongoliet næsten lukket for os vesterlændinge. I 1985 fik min far endelig mulighed for at lede en filmekspedition gennem Mongoliet, og han inviterede mig til at komme med på holdet. Det tog jeg imod med kyshånd. Jeg fik orlov fra mit job som sømand i USA, og som 20-årig fik jeg endelig mulighed for at smage og føle det Mongoliet, som min farfar havde haft så stærke følelser for. Endelig kunne jeg selv påmønstre *Jabonah* på en rejse over det grønne hav – de uendelige sletter. Den virkelighed jeg mødte skuffede ikke en dreng, der havde hørt sin farfars beretninger. Jeg mødte den venlighed, jeg havde hørt så meget om – men jeg oplevede også det stive system, som mongolerne var udsat for i skikkelse af regeringens »beskyttelsesvagt«, der fulgte os under hele rejsen.

Siden mit første besøg er jeg vendt tilbage til Mongoliet adskillige gange, og i 1990 lykkedes det mig at optage filmsekvenser til min egen film – på trods af de begrænsninger, som den altid nærværende mongolske »vagtmand«, pålagde mig. Men allerede dengang vidste jeg, at det jeg egentlig ville var at lave en film, der fortalte den ucensurerede historie om et liv, der leves af »manden på gaden«.

Jeg har nu været i Mongoliet 11 gange og er blevet venner med Yenias. Gennem ham har jeg fået adgang til et lokalt miljø – en god platform for en dokumentarfilm. Gennem årene er jeg blevet mere og mere interesseret i Yenias tanker om mongolernes tilværelse og samfundsforhold, noget der overbeviste mig om, at han ville være et godt udgangspunkt for min film. Ved at være halv russer og halv mongol har han denne verdens status som andengenerationsindvandrer – en sand cocktail af det gamle og nye med russiske rødder, det mongolske liv og hans arbejde for vestlige »eksperter«.

Om vinteren er Ulaanbaatar hård i mere end én betydning af ordet. Pengene er få. De fleste af dem kommer fra turister. Yenias og hans familie og nære venner må overleve på meget få penge uden noget socialt sikkerhedsnet at falde tilbage på. Alligevel bevarer de et livsmod, der giver varme i kulden. Det er noget af det, jeg husker fra min farfars fortællinger og noget af det, jeg gerne vil dele med et endnu større publikum i filmen *The Wild East – Life as a City Hustler*.

Michael Haslund-Christensen

Breve fra Dornod

Til projektkoordinator
Bulgan Njama, DaMoST

Vores 4 medarbejdere, der repræsenterer forskellige organisationer i vores aimag, deltager i den 2-årige socialarbejderuddannelse på DaMoST. I forbindelse med uddannelsens selvstudieperiode gennemfører deltagerne fra vores aimag »Familieprojektet« med henblik på at yde hjælp og støtte til familier og deres børn, der lever under ekstremt vanskelige levevilkår. Mange af børnene har levet på gaden tidligere. Vi er dybt taknemmelige for, at der er blevet ydet finansiel og anden støtte til etableringen af projektet.

Takket være jeres stor indsats og støtte fra mange godhjertede danskere er der sket en betydelig forbedring af en del børns levevilkår. I yder et stort bidrag til, at flere børn nu har bedre muligheder for at finde den rette vej i livet. Det betragter jeg som et uvurderligt bidrag til Mongoliets udvikling. Jeg ønsker, at I får megen succes med jeres arbejde, og ønsker jer held og lykke i livet.

Dornod aimags viceborgmester Renchinbyamba

En hilsen til medlemmerne

Fra det fjerne Mongoliet sender vi en hilsen til alle medlemmer af Dansk Mongolsk Selskab. Vi er en gruppe fra Dornod aimag, der deltager i en 2-årig uddannelse for socialarbejdere. Som led i uddannelsens praktiske del gennemfører vi et familieprojekt i vores aimag. Dette projekt er finansieret af de midler, som er indsamlet blandt danskere, der tænker på at forbedre vore børns og unges levevilkår.

Målet med vores projekt er:

- Integrering af gadebørn og andre børn, der lever under yderst vanskelige vilkår i samfundet
- Forebyggelse mod en tilværelse på gaden
- Støtte og hjælp til familier

Vores projekt er placeret i Dornod aimags lokale børnenecenter. Børnene er meget glade for at have et sted, hvor de kan tilbringe deres fritid på en fornuftig måde. Det er også muligt for dem at hente lektiehjælp. Inden for rammerne af vores projekt gennemfører vi en række undervisningstilbud og kurser for forældre og børn. Takket være Dansk Mongolsk Selskabs medlemmers hjælp og støtte har mange børn og deres forældre nu mulighed for at få et mere positivt syn på deres fremtidsudsigter, og glæden er stor blandt dem alle. Vi sender jer alle de bedste ønsker.

Dornod aimags arbejdsgruppe og deltagere i en 2-årig socialarbejderuddannelse.

Aktuelt

Mongolsk ungdomscenter

Via den danske ambassade i Beijing har vi modtaget et informationsbrev fra MYDC, der ønsker at uddybe sit internationale samarbejde. Eventuelt interesserede kan få tilsendt yderligere materiale (herunder tilmeldingsblanketter) ved henvendelse til kassereren, se bladets side 2. Præsidenten for MYDC skriver bl.a.:

Det mongolske Center for Udvikling af Ungdommen (*Mongolian Youth Development Centre, MYDC*) er en ikke-kommerciel NGO, der blev etableret i 1997 for at udvide ungdommens muligheder for at udvikle sig socialt, uddannelsesmæssigt og kulturelt.

Hovedsigtet med MYDC's aktiviteter er at hjælpe unge mennesker til at blive aktive medlemmer af samfundet, at organisere sociale og kulturelle aktiviteter for den mongolske ungdom, at bekæmpe de negative tendenser i vores samfund som fx hjemløshed, alkoholisme, stofmisbrug, børneprostitution, AIDS og arbejdsløshed samt at gøre offentligheden bevidst om miljøproblemer og at tilbyde undervisning i seksuallære og familieplanlægning.

1. Hvert år afholder vi en »International ungdomslejr« for unge mellem 14 og 20 år. Det har vi gjort siden 1999, og lejrene er siden vokset i omfang og indhold. Hvert år deltager der flere og flere lande, og der

kommer flere aktiviteter til. Lejrene er en enestående mulighed for de internationale deltagere til at mødes ikke blot med hinanden, men også med de mongolske frivillige, der organiserer lejrene, og de mongolske deltagere.

Næste års lejr, *Caravan-2002*, vil blive arrangeret i de eksotiske rammer, der udgøres af den sydlige del af Gobi-ørkenen.

2. I 2002 vil MYDC gerne udvide sit internationale netværk af frivillige, så vi fortsat kan sikre vores hidtidige succes med at opfylde vores ambitiøse målsætning. Det vil sætte os i stand til at påtage os endnu flere opgaver i fremtiden. Vi håber, at udvekslingen af ideer og information i et endnu tættere samarbejde vil forbedre kvaliteten af vores programmer og dermed i sidste ende komme de underprivilegerede børn og unge i Mongoliet til gode.

I 2002 har vi planer om at renovere en lejr ude på landet, hvor der bor gadebørn. Vi vil indrette faciliteter som fx brusebad for at gøre lejren selvforsynende. Pigerne vil blive undervist i livsforståelse og få en faglig uddannelse under vejledning af flere internationale frivillige.

3. Endelig vil vi for anden gang organisere en »International Uddannelsesudstilling« (*Second International Education Fair – 2002*). Første gang vi afholdt en sådan udstilling i 2001 var vi forbløffede over den stærke interesse fra offentligheden. Vi havde regnet med omkring 7.000 gæster til udstillingen, men der kom faktisk mere end 13.000, heraf mange fra aimag-centrene og landområderne.

M. Esunmunkh

Mongolian Youth Development Centre,
P.O.Box-193 Ulaanbaatar-210648,
Mongolia, email info@mydc.org.mn

Marked i Ugerløse

Det er altid meget berigende at besøge novembermarkedet i Ugerløse. I hvert fald drog *Venstrebladets* udsendte lørdag formiddag hjem med to par hjemmestrikkede sokker, et glas æble-mirabelle marmelade, en broderet juledug og et gelelys – erhvervet for tilsammen hundrede kroner. Det er grunden til, at der er trængsel fra det øjeblik, dørene slås op i Ugerløse Fritidscenter. Størstedelen af tingene på markedet er hjemmegjorte eller doneret af byens handlende.

Det er 12. gang, at FDF, Lokalforeningen, Danmission-kredsen, Indre Mission, husholdningsforeningen og menighedsrådet holder novembermarked. I år går overskuddet til et Danmission-projekt for gadebørn i Mongoliet.

I år kom der 13.000 kroner ind til arbejdet i Mongoliet, fortæller sognepræst Kirsten Rasmussen.

Holbæk Amts Venstreblad
26.11.2001

Mongoler i verdenshistorien

Fra Madge Huntington ved *East Asian Institute* ved *Columbia University* er vi blevet gjort opmærksom på en ny hjemmeside, der omhandler mongoler i verdenshistorisk sammenhæng. Adressen er <http://afe.easia.columbia.edu/mongols>

Ms. Huntington skriver: »Vi håber, at De vil være enig med os i, at resultatet af arbejdet med den nye hjemmeside er en stimulerende invitation til at få mere at vide om den indflydelse, mongoler har haft på Eurasiens historie, herunder især Kina. Selv om den er udformet med henblik på universitetsstudier af verdenshistorien, har den sikkert også appel til turister eller andre interesserede uden for universitetsverdenen.«

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- *Medlemsmøde 59*
Lørdag den 19. januar kl. 14-16
Vester Vov Vov
Absalonsgade 5, København V

The Wild East

I det vinterkolde Ulaanbaatar forsøger to unge *hustlere* at skabe sig en meningsfyldt tilværelse i et samfund præget af indre modsætninger. Hvordan skaber man en ny identitet på skuldrene af en kultur med stærke traditioner? Tidens løsen er det fri marked og jagten på Vestens forbrugsmønstre og livsstil.

Michael Haslund-Christensen optog filmen *on location* sidste vinter. Ved denne særforevisning, som bliver dansk *urpremiere*, vil

Michael fortælle om filmen. Efter forestillingen er der mulighed for at mødes i biografens café.

- *Medlemsmøde 60*
Lørdag den 23. februar kl. 15-17
Danasvej 30B, Frederiksberg

Manden i Mongoliet

Henning Haslund-Christensen var en af sidste århundredes store danske etnografiske rejsende. Hans navn kendes vel af samtlige medlemmer af DMS, men hvad var det egentlig han lavede, hvorfor er hans liv og levned så interessant, og hvorfor er det vigtigt for os at høre noget mere om ham? Det vil foredraget give svar på – ud over at fortælle en god historie.

Foredragsholderen Kurt L. Frederiksen vil tage udgangspunkt i sin bog *Manden i Mongoliet*, som blev udgivet i november i år (se side 22).

- *Medlemsmøde 61*
Lørdag den 16. marts kl. 15-23
Danasvej 30B, Frederiksberg

Ordinær Generalforsamling

Arrangementet vil forløbe som tidligere år: Efter generalforsamlingen, som varer ca. 1 time, arrangeres der **foredrag** – i år vil det handle om hesten. Om aftenen afholder vi selskabets traditionsrige **forårsfest**.

Dagsorden til generalforsamlingen og yderligere informationer om resten af arrangementet følger i næste nummer af GER.

- *Medlemsmøde 62*
Lørdag den 20. april kl. 15-17
Danasvej 30B, Frederiksberg

Emnet er endnu ikke fastlagt.

Ved afskeden udføres den rituelle ofring til guderne: »Lykke på rejsen«. Foto: 'Familie På Farten', se omtalen side 17.